

TEACHINGS

&

PRACTICES

After 1st Century

Randolf Dun

Yangruok

Gik mathoth ma ok gin mag Muma, timbe kod puonj mag Muma nigi anyuolagi kuom timbe mag din mag miriambo kod mag miriambo kendo ne giketo chiegni higa mar 100 AD Nonro ni nyiso moko kuom puonj kod puonj machon gi. Seche moko iseneno kaka moko kuomgi opogore opogore e kindegi.

NDIK PINY:

1. Kapo ni Jokristo ok ng'iyu ahinya somogi mar Muma, to gigeno kuom jolendogi mondo otimnegi lokogi, ginyalo yie gi gik ma winjore ni gin adier to gin adier mana matin.
2. E anyuola achiel, ketho nyalo donjo e timbe kod yie
3. Kuong'o paro mar 'wuon kanisa' owuon kuom adier moro ma ni e Muma mondo onyis yie ma ng'ato oyiego ok chalre gi kuong'o weche ma ni e Muma.
4. Onge ng'at ma nigi ng'eyo mowinjore chuth mar wach Nyasaye kata obedo ni gin gi gombo mar tho nikech yiegi.
5. Jakristo ka Jakristo nyaka puonjre Muma mare, ochung'ne yie kata ng'eyo mare kendo obed gi gombo mar dhi kama wach Nyasaye terogie.
6. Gik mang'eny ma ji oyiego, paro kata puonj ma sani nitie, owuok kuom puonj moko mag "wuon kanisa." Thothgi ne ok oweyo yiegi duto mag Jo-Pagan kata mag Jo-Gnostik. Kuom adier, moko nopuonjore matut ahinya ndiko mag "wuon kanisa" machon kaka, Ignasio ma ja Antiokia, Polikarpo ma ja Smirna kod Ogotino (nyalo bedo ni ne gipuonjore moloyo ndiko mag joote) e loso yiegi.

Gik mantie

1. Higa Mokwongo
2. Wuone mag Kanisa
3. Dinde mag Gnostik
4. Chenro mar Kanisa
5. Higni mag Diere

Sura mar 1

Higa Mokwongo

Nyasaye nochueyo dhano e chal mare, ma nyalo bedo ni tiende en kido mare; ma en hera, adier, ng'wono, ng'uono, kuwe, mwolo, mwol, tim makare, maler kendo ng'uono. Kaluwore gi chuech mare, dhano nodak e Eden, paradiso ma ne ochweye, kendo e kind chuech mamoko mag Nyasaye maonge richo, ne en gi winjruok mowinjore gi Nyasaye. Wan duto wang'eyo maber ahinya richo ma ne gitimo mar bedo ma ok winj wach kod gik ma ne otimore bang'e. Ne gologi oko mar paradiso kendo ne gipogore gi Nyasaye. (Chakruok 1-3)

Ng'ato ne dhi bedo e chal mar pogruokni nyaka chop kama jawar moro omiye thuolo mar weyone richo kendo loso winjruok gi Nyasaye. Nyasaye ne ok oweyo kata weyo dhano nikech waneno e Chakruok 4 [bang' ka Adam gi Hawa osegol e Eden] ni Kain kod Abel duto ne omiyo Nyasaye misango (osuru, mich, mich). Chiwo mar Abel ne oyie gi Nyasaye to mar Kain ne ok oyiego. Nyasaye nowuoyo kata gi ng'at ma ne omiye chiwo ma ne ok oyiego.

Ka higni medo kalo, richo ne medore ahinya “Kendo Ruoth Nyasaye nene oneno ni richo mag dhano ne duong’ ahinya e piny, kendo ni paro duto mag chunye ne gin mana ma okbeyo kinde duto. (Chakruok 6:5-6)

Kata kamano, “Noa ne en ng’at makare, maongee ng’ukni e kindene, Noa nowuotho gi Nyasaye.” (Chakruok 6:9-10) Bang’ higni machuok bang’ tho mar Noa, ne onyuol Ibrahim. Jandik ma Ja-Hibrania wacho ni “Kuom yie, Ibrahim nowinjo wach ka ne oluonge mondo odhi e piny ma ne onego oyud kaka mwandu. (Jo-Hibrania 11:8-10)

Ka ne en e piny Kanaan, piny ma nyithinde ne dhi yudo bang’e kaka pok, “Malaika (jaote – GWT) mar Ruoth Nyasaye noluongo Ibrahim kowuok e polo mar ariyo mowachone niya, “Asing’o kuoma awuon, Ruoth Nyasaye wacho, ni nikech isetimo kamano kendo ok igeng’o wuoyi, wuoyi ma achiel kende, kendo abiro miyo nyithindi obed mang’eny kaka sulwe, ng’injo ma ni e dho nam. Nyithindi biro kawo mier mag wasikigi, kendo kokalo kuom kothini [kothind en achiel], pinje duto mag piny biro yudo gueth, nikech isewinjo wachna.” (Chakruok 22:15-18) Jaote Paulo ka owuoyo kuom singruokni kaka ne omiye duong’ ne Ibrahim, ne owacho ni “Ne oyie ni Ibrahim ne en: tim makare.’ Omiyo, ng’e ni jogo ma oyie [keto geno kuom Nyasaye kendo winjo] gin nyithind Ibrahim. Ndiko nene oneno chon ni Nyasaye ne dhi keto Jo-Yahudi bedo jo adier kuom yie [e Injili], kendo ne olando Injili motelo ne Ibrahim niya: ‘Pinje duto biro yudo gueth kokalo kuomi [kuom Injili].’ Omiyo joma nigi yie [tim ma luwore gi yie ma ng’ato nigo] yudo gueth kaachiel gi Ibrahim, ng’at ma nigi yie.” (Jo-Galatia 3:6-9)

“‘Kinde biro,’ Ruoth Nyasaye owacho, ‘ma abiro timo singruok manyien gi jood Israel kod jood Juda, ok obi bedo kaka singruok ma ne atimo gi jodongogi [singruok ma ne Nyasaye omiyogi kokalo kuom Musa] ka ne akawogi gi lwetgi mondo atergi oko mar Misri ... ‘Ma e ot ma abiro timo singruok gi jood Israel bang’e. ‘Abiro keto chikna e pachgi kendo andike e chunyi [ok otho kaka kidi mag kidi to e rieko, paro kata chuny ng’at ma ngima]. ... ‘Nimar abiro weyo negi richogi kendo ok abi paro richogi kendo’” (Yeremia 31:31-34). Ng’uono - en pogruok maduong’ ahinya e kind singruok ariyogo.

Wanyalo neno kaka ne iketo fundament mar chopo wach ma ne ondiki gi Yeremia e kaka Petro nodwoko penjo ma Yesu nopenjo joma ne ni machiegni kode, ma gin joote. Iwacho ni an ng’a?

Kanisa mar Kristo

Petro nodwoko ni, “In e Kristo, Wuod Nyasaye mangima.” ... Yesu nowacho ni “e wi kidini [adier ni Yesu ne en Wuod Nyasaye mangima] abiro gero kanisa mara” [abiro chokruok, ringruok kata grup mar jolup ma winjo wach, ma geno kendo ma nigi yie]. (Matayo 16:16-18)

Bang’ ng’iewone kendo kata e kinde kata bang’ nyasi mar Paska mare mogik, Yesu, kaka jalony, noketo joote e pinyruodhe. “Un jogo mane ochung’ koda e tembena, kendo amiyu pinyruoth mar keto mopogre, loso, loso, keto, loso, weche mag ng’ato owuon kata, gimoro ma en mar ng’ato ka ng’ato kuom ng’at ma nondiko pinyruoth], kendo ma ng’ato nyalo chiwo e mesa mara, pinyruodha kendo bedo e kombe mag loch, ng’ado bura ne dho ut apar gi ariyo mag Israel.” (Luka 22:28-30)

Bang’ kinde matin, bang’ ndalo mokalo 50, bang’e Petro kod joote mamoko nowacho ni, “Omiyo, mondo Israel duto obed gi adier kuom wachni: Nyasaye osemiyo Yesu ma ne ugoyo e musalaba obed Ruoth kendo Kristo [masiya].” Ka ji ne winjo wachno, ne giwuoro ahinya, kendo ne gipenjo

Petro kod joote mamoko niya, “Owete, wabiro timo ang’o?” Petro nodwoko ni, “Lok chunyi .¹kendo obatisi [itiyo gi wach mar dho Grik ma en baptizo (miyo pi), kar tiyo gi rantizo (miyo pi), cheo (miyo pi) kata pros-chusis (miyo pi). Omiyo, “batiso” tiende en ng’ado pi], ng’ato ka ng’ato kuomu, e nying’ .²mar Yesu Kristo [kokalo kuom teko] mondo owene [wene, ler] richou [mana kaka Yeremia nonyiso]. Kendo ibiro yudo mich mar Roho Maler. Singono en mar un kod nyithindu [Jo-Yahudi] kod mar ji duto ma ni mabor [Jo-Jentail] — mar ji duto ma Ruoth Nyasaye marwa biro luongo [kokalo kuom Injili mar Kristo].” Ne onyisogi gi weche mamoko mang’eny; kendo ne okwayogi niya, "Resruok kuom anyuola [ma richo] ni." ji gana gi gana ne omedore e odiechieng’no (Tich Joote 2:36-41).

Omiyo, jogo ma romo gana gi gana adek ma “ne oyie wachno kendo ne obatisi” ne omedi kuom jogo ma Yesu nomiyo pinyruoth - jogo ma ne ochung’ kode e kinde ma ne en gi tem. Omiyo, waneno pinyruoth ma medore, ma en kanisa. [ne Tich Joote 2:27-30].

Tich mar misionere ma ne Joote timo, moriwo nyaka Paulo ma Tarso, ne olando din Jokristo e mier duto ma ne ni e piny Jo-Grik [ma Jo-Grik], kaka Aleksandria kod Antiokia, kendo ne olando bende nyaka e piny Rumi kendo kata e piny ma oko mar piny Rumi. Jokristo ne dhi nyime gi miyo Ndiko mag dho Hibrania luor, ka gitiyo gi loko mar Septuagint ma ne itiyogo ahinya e kind joma wuoyo dho Grik, kata Targum, ma ne omedore gi moko kuom ndiko maggi giwegi, ne itiyogo e kind joma wuoyo dho Aram.

Duong’ kod loch mar Jokristo kod landore mapiyo ne okelo luoro kod ich wang’ e kind jotelo mag Joyahudi. Ne gichako luwo Jokristo, ka giwuotho gi oganda ma Jo-Yahudi ma ok ng’iyo gik moko mondo giwuondgi kendo gidonjonegi e nyim jotend piny Rumi ma ne omiyo .ng’anjo.

Jo-Yahudi ne omako Jokristo, ne gibologi e jela, kendo ne ginegogi. Ng’at mokwongo ma ne oyudo masira e lwet Jo-Yahudi ma ne ni Yerusalem ne en Stefano. Ne en ng’at mokwongo e kind ji duto ma ne omiye masira nikech ne olando wach mar Jawar. Jo-Yahudi nobolo oko mar taon kendo ne gichako goye gi kite nyaka otho. Ne olamo kowacho niya, “Ruoth Yesu, kawo rohona.”³kendo bang’e gi weche ma wacho ni, “Ruoth, kik iket richoni kuomgi,” notho.

Ka ne ginego Stefano kod jomamoko mang’eny ma ne oyie, Jo-Yahudi pod ne ok nyal dwoko yie ma ne gin-go kuom Kristo piny. To, kuom timo kamano, ne gimedo landore ahinya e kind jodak mag Yerusalem. Nikech ne giyudo masira, Jokristo ne okethore e piny Yudea, Samaria, kod pinje mamoko; kendo kamoro amora ma ne gidhie, ne gilando wach mar Ruoth Jawar kod puonjne. Onge teko moro amora e piny ma ne nyalo geng’o lando mar Jokristo ma nigi loch, nikech yie kuom Kristo e yie mar adier. Puonjruok mar Kristo en puonjruok mar Nyasaye. Ngima kaluwore gi yie kod puonj mar Kristo en ngima maler gadier, ma en Pinyruodh Nyasaye. Wuoro ma ni polo ne omiyo joyie teko, Jawar ne ni kodgi, kendo ne giyudo horuok kuom Roho Maler, Jarieko. Neno Tich Joote 6; 7; 8:1-2, 4.

10:10, 11. 10

¹Not winjo mana ma ng’ato winjo; ok en gi bedo maonge adier mar chuny kod gik ma ng’ato winjo. Oken lokruok mayot ma timore e piny ma ng’ato nigo. En lokruok mopogore opogore mar gik ma rieke ketoe pach; oting’o gi ng’wech mar gombo; e yo machiek, en lokruok ma timore e piny ma ng’ato nigo” (Oboke mar Pulpit, sula mar 18, sula mar 66 ma oting’o e buge ma Al Maxey, tarik 3 dwe mar achiel higa mar 2012)

²Rang somo e nying Yesu

³Rang’ somo mar ringruok, chuny, kod roho – Kae ma gidhie ka itho?

“Ne ochako ketho kanisa ma ne ni Yerusalem, kendo Saulo nochako ketho kanisa, ka odonjo e ot ka ot, ka ogolo chwo kod mon kendo oketogi e jela.” (Tich Joote 8:3)

“E kindeno, Ruoth Herode ne omako moko kuom jokanyo mag kanisa, ka odwaro kethogi, ne omiyo onego Jakobo, owad Johana gi ligangla, ne oneno ni mano ne moro Jo-Yahudi, ne omako Petro bende. ne oritgi gi jolweny ang’wen ma ne nigi jolweny ang’wen, ne Herode dwaro golo oko mondo ong’adne bura e nyim ji bang’ nyasi mar Kapo.” (Tich Joote 12:1-4)

E Listra, Jo-Yahudi moko nowuok Antiokia kod Ikonium kendo ne giyudo oganda. Ne gigoyo Paulo gi kite kendo ne gitere oko mar taon, ka giparo ni osetho. (Tich Joote 14:19)

E piny Filipi “ka wuone mag nyako ma ne en jatichno ne ong’eyo ni geno margi mar yudo pesa oserumo, ne gimako Paulo kod Sila kendo giterogi e chiro mondo gidhi gidhi gi jotend pinyno. ng’eny ji ne oriwore gi Paulo gi Silas, kendo jodongo ne ogolo chik ni mondo ogolgi lewni kendo ogoyegi matek, ne ogolgi e od ang’ech, kendo ne ochiko jarit mar jela mondo oritgi maber Ka ne oyudo chik ma kamano, ne oketogi e od twechgi ma iye.” (Tich Joote 16:19-24)

E Tesalonika “Jo-Yahudi moko ne oyie, kendo ne gidonjon’go gi Paulo gi Sila, kaka Jo-Grik mang’eny ma ne luoro Nyasaye, kod mon moko ma ne nigi huma, to Jo-Yahudi ne nigi ich wang’, omiyo, ne gichoko jomoko ma ne nigi kido maricho ma ne ni e chiro, ne giloso oganda ma ne nigi ji mang’eny kendo ne gichako ng’anjo e taon mar Paulo. Silas mondo okelgi oko e nyim oganda. To ka ne ok giyudogi, ne gitero Jason kod owete moko e nyim jotend taon, ka gigoyo nduru niya: ‘Jogo ma ne okelo lweny e piny mangima sani osebiro kae, to Jason oserwakogi e ode, ka giwacho ni Kaisar machielo nitie. Ka ne giwinjo wachno, oganda mang’eny kod jotend taondno ne ochako ng’anjo bang’e ne giketo Jason kod jomamoko e jela kendo ne giweyogi odhi.” (Tich Joote 17:4-9)

“Ne nitie ng’anjo maduong’ e Efeso kuom Yo. Jalno ma ne loso fedha miluongo ni Demetrio, ma ne oloso tije mag Artemis gi fedha, nokelo pesa mang’eny ne jotichgo. Kendo uneno kendo uwinjo kaka Paulo weteni osemiyo ji mang’eny oyie kendo osewuondo ji mang’eny kae Efeso kod chiegni ni e piny Asia duto. Owacho ni nyiseche ma dhano oloso ok gin nyiseche kata matin. Nitie luoro ok mana ni ohala marwa biro wito nying’ maber, to bende ni hekalu mar nyasaye maduong’ miluongo ni Artemis biro kethore, kendo nyasaye ma nyako owuon, ma ilamo e piny Asia duto kod piny mangima, biro kwalo duong’ mare maduong’.” taonno ne opong’ gi koko, ji nene omako Gayo kod Aristarko, ma ne gin jowete Paulo ma ne oa Makedonia, kendo ne gidhi gi ng’wech kaka ng’at achiel.” (Tich Joote 19:23-29)

Paulo nodok Yerusalem, nomiyo jotelo mag kanisa ma Yerusalem ripot kendo noikre mar dhi e Hekalu. Ka ndalo abiriyo [ma ne dwarore mondo ng’ato oler] ne chiegni rumo, Jo-Yahudi moko ma ne owuok e piny Asia nene oneno Paulo e hekalu. Ne giwuondo oganda duto kendo ne gimake ka gigoyo nduru niya, "Jo-Israel, konywa! En ng’at ma puonjo ji duto kuonde duto ma dhi ataro gi ogandawa, kod chik marwa, kod kama. (Ne giseneno Trofimo, Ja-Efeso, e taon gi Paulo motelo kendo ne giparo ni Paulo ema okelo e alwora mar hekalu.) Boma duto ne oling’, kendo ji ne obiro gi ng’wech ka giwuok kuonde duto. Ne gimako Paulo, ne gitere oko mar hekalu, kendo mapiyo bang’e ne giloro dhoudi mag hekalu. Ka ne gitemo nego, wach nochopo ir jatend jolweny mag

Rumi ni taon duto mar Yerusalem ne opong' gi koko. Ne okawo apisa moko kod jolweny mapiyo kendo ne oringo piny ir oganda. Ka jogo ma ne otimo lweny ne oneno jatendgi kod jolweny mage, ne giweyo goyo Paulo” (Tich Joote 21:27-32).

Paulo nopenjo jatend-lwenyino ka be nyalo wuoyo gi ji kendo nowacho ni Ruoth nowachone ni “‘Wuok Jerusalem mapiyo, nikech ok gibi yie gi neno mari kuoma.’ ‘Ruoth, ne adwoko ni, jogo ong’eyo ni ne adhi e od ang’ech kendo agoyo jogo ma ne oyie kuomi. 22:18b-21)

“Oganda ne winjo Paulo nyaka ne owacho wachni, bang’e ne giting’o dwolgi malo kendo gigoyo nduru niya, “Golne piny! Ok owinjore gi ngima! Ka ne gidhi koko kendo gibolo lewnigi piny kendo gibolo buru e kor polo, jatendgi nomiyo chik ni mondo oter Paulo e od jolweny. Ne ogolo chik ni mondo ogoye kendo openje penjo mondo ong’e gimomiyo ji ne goyo koko kuome kamano. Ka ne gitere mondo gigoye gi ligangla, Paulo nopenjo jatend-jolwenj ma ne ochung’ kanyo niya, ‘Be en gima chik oyiene mondo igoye gi ligangla Ja-Rumi kata ma pok oyudre ni en jaketho?’” (Tich Joote 22:22-25)

“Odiechieng’ maluwo, nikech jatend lwenyino ne dwaro ng’eyo maber gimomiyo Jo-Yahudi ne odonjone Paulo, nowenye, kendo nonyiso jodolo madongo kod bura duto mondo ochokore. Odiechieng’ni.” Kae to, jadolo maduong’ Anania nomiyo jogo ma ne ochung’ machiegni gi Paulo ogoye e dhoge.” (Tich Joote 22:30-23:2)

“Okinyi mane luwo, Jo-Yahudi ne oloso chenro mar ng’anjo, kendo ne gising’o ni ok gibi chamo kata madho gimoro nyaka gineng Paulo, kendo chwo mokalo piero ang’wen ne odonjore e chenrono. jatend lweny mondo otere e nyimi ka wawacho ni wadwaro ng’eyo mathoth e wi wachne, wan gi gombo mar nego kapok ochopo kae.” (Tich Joote 23:12-15).

Paulo kod Petro chiwo siem kuom jopuonj ma miriambo kod ng’anjo .

“Nitie kinde malit biro bedoe e ndalo mogik, ji [Jokristo] biro bedo joma oherore giwegi, joma ohero pesa, joma ng’ur, joma ng’ur, joma ng’ur, joma ng’ur, joma ok winj jonyuolgi, joma ok nyiso erokamano, joma ok ler, joma onge hera, joma ok weyo ne ji richo, joma ng’anjo, joma ok ng’won, joma ng’anjo, joma ng’anjo, joma ng’anjo, joma ng’anjo, joma ng’anjo, joma ng’anjo, joma ng’anjo, joma ng’anjo mar mor moloyo bedo johera mag Nyasaye—ma nigi kido mar luwo Nyasaye [ma nenore oko to ok en gima adier] to kwedo teko mare Kik un kodgi.” (2 Timothe 3:1-5)

Paulo nyiso Timoti ni: “Lari Wach Nyasaye, ibed moikre e kinde mowinjore kod e kinde ma ok owinjore, riwri, riembo kendo jiw — gi horuok maduong’ kod puonj motegno. Nikech kinde biro ma ji ok bi yie gi puonj makare. itgi weyo adier kendo gilokore gi miriambo [gik ma dhano oloso, tiende ni ok giwuok kuom Nyasaye].” (2 Timothe 4:2-4)

“To bende ne nitie jonabi ma miriambo [jopuonj] e kind oganda [Jo-Israel] mana kaka biro bedo gi jopuonj ma miriambo e kindwu [Jokristo]. ng’anjo margi jopuonjgi biro tiyo kodgi gi weche ma ne giloso kuom kinde malach, kendo kethogi osebedo ka nindo.” (2 Petro 2:1-3)

Nero ne owang’o Rumi higa mar 67 bang’ Kristo

Nenore ni ng'anjo mokwongo ma Jo-Rumi ne otimo ne Kanisa ne otimore e higa mar 67, [higni 1 bang' ka Jo-Yahudi ma ne ni Juda ne odagi piny Rumi] e bwo loch mar Nero, ruoth mar auchiel mar Rumi. Ruothno ne otelo kuom higni abich, ka en owuon ema ne omiye duong', to bang'e ne oweyo yo ne ng'anjo maduong'ie moloyo, kendo ne otimo timbe mager ahinya mag ng'anjo. E kind gik mamoko ma jachien ne dwaro timo, ne omiyo chik ni mondo owang' taon mar Rumi, kendo chikno ne otim gi apisas mage, jorit mage, kod jotichne. E seche ma taon mar ruoth ne wang'o mach, ne odhi e ot maduong' mar Macaenas, nowero thum mare, nowero wende mag wang'o Troy, kendo nowacho ni 'ne odwaro ni gik moko duto okethire kapok otho.' Kaachiel gi ng'injo ma ne nigi huma, ma ne iluongo ni Circus, ne owang' udi mamoko mang'eny mag ruoth kod udi; ji gana gi gana mang'eny notho e mach ma ne owang', ne giwang' gi yiro, kata ne giyike e bwo gik ma ne okethore.

[Owuok e bug Foxe mar Jogo ma ne otho nikech yie, Sura mar 2

Tacitus, ma ne kwedo Nero nondiko kama: "Kata kamano onge teko mar dhano, kata chiwo mag ruoth kata chiwo ne nyiseche ma ne nyalo miyo wach marachno lal ni Nero ema ne omiye chik mar keto mach e yo moro. ng'at ma ne ochako nyingno, ma en Kristo, ne onege kaka jaketho gi jatend bura Pontio Pilato e kinde loch mar Tiberio, kendo kata obedo ni ne ogeng'e, yie ma ketho pinyo ne ochakore kendo, ok mana kokalo kuom Yudea, ma ne en chakruok mar tim marachni, to bende ne ochakore gi taon mar Rumi ma ne opong' gi luoro kendo ma ne opong' gi luoro; Omiyo, mokwongo, ne omaki jogo ma ne oyie gi yie margi, kae to, ka gitiyo gi weche ma ne gimiyo, ne ong'adnegi bura, ok mana nikech ketho mar wang'o taonno, to nikech sigu ma ne gingo ne oganda dhano, kendo ne gimedo kethogi kaka tuke mag ng'wech: ne onegogi gi guogi kuom keto ng'utgi e musalaba kata ketogi e musalaba. ne giwang'o, kendo, ka ler mar odiechieng' osekalo, ne gitiyo kodgi kaka taya mag otieno ne otimo gik ma kamago kendo ne otimo tuke mag Circus, e tim mar ng'at ma riembo gari mar riwre gi ji mathoth kata riembo gari e kar ng'wech kata obedo ni ne gin joma nigi ketho ahinya kendo ma ne owinjore gi tim marach. jogo ma ne oyudo masira, nikech ne ok giwang' nikech ber mar ji duto, to nikech ng'at achiel ma ne nigi mirima."

wsu.edu/wldciv/jasomo mar piny mangima/jasomo mar piny mangima 1/tacitus [Oloko gi Richard Hooker]

Hekaluokethi

E higa mar 70 bang'e, Tito, ma bang'e ne obedo ruoth, kod Jolweny mag Jo-Rumi ne ogero ohinga ma ne oumo Yerusalem. To Jo-Zalot ne ok orito to ne gidhi lweny ma ne omiyo Jolweny mag Jo-Rumi odok chien. Jokristo ma ne paro weche ma Yesu nowacho e Matayo 24 noring'o nyaka e got. Ne okethore Hekalu kendo ne oweyo chiwo misango mag le kaka achiel kuom lamo mag Jo-Yahudi. E c. Jo-Yahudi 135 ne ogeng'o mondo kik odonj e oloko nyingetaon bang'ng'anjo mar Bar Kokhba. Kaluwore gi kindeni, chakruok mar Jandiko machon mag kanisa Yusebia ma ja Kaisaria ondiko ni jotelo mag kanisa ma ne gin Jo-Yahudi e higa mar 1914. Yerusalem (e weche ma dhok, jogo "mang'ado lier") ne oket kar telo mar Jo-Jentail.^[3] Thoth Jokristo ma ne odak e taonno ne osewuok e taonno.

Kristo kokalo kuom Johana onyiso kanyakla mag Asia Matin

Gik ma kelo pek biro moko biro tho to moko biro lwar. "Jasigu mar Kristo (joma kwedo ni Yesu en Kristo, Wuod Nyasaye, ng'at ma owier) biro, kata sani jasigu mang'eny osebiro....Ng'at ma kamano en jasigu mar Kristo — okwedo Wuoro kod Wuode." (1 Johana 2:18, 22)

Efeso"...To an gi wachni kuomi: Iweyo hera mari mokwongo. Par kama ne iweyoe! Loki [lok yore mag ng'ato] kendo itim gik ma ne itimo mokuongo. Ka ok ilok chunyi, abiro biro iri kendo golo mtoka mari e kama ne en-go. To in bende in gi wachni maber kuomi: Isin bende gi timbe mag Jo-Nikola, ma an bende idagi." (Fweny 2:4-5)

Smirna"... Kik ubed gi luoro kuom gima udhi yudo. Awachonu ni, jachien biro keto moko kuomu e od ang'ech mondo otemu, kendo ubiro yudo masira kuom ndalo apar. Bed jo adier nyaka e tho, to abiro miyou osimbo mar ngima." (Fweny 2:10)

Pergamo"Ang'eyo kama udakie-kama Satan nigi kom mar loch mare. Kata kamano, udong' jo adier ne nyinga. Ne ok uweyo yie ma un-go kuoma. ... Kata kamano, an gi gik matin ma akwedou: Un gi ji kuno ['Jokristo' e chokruok margi] ma omako puonj mag Balaam. omiyo ka ok kamano, abiro biro iri mapiyo kendo abiro kedo kodgi gi ligangla ma wuok e dhoga." (Fweny 2:13, 14, 16)

Tiatira"Kata kamano, an gi wach moro ma akwedo kodi: Iyiene dhako Jezebel ma luongore ni jaote ma dhako, kendo kuom puonj mare, owuondo jotichna mondo gidhi e timbe mag anjao kendo gicham chiemo ma ochiw ne timbe ma ok ler. Asemiye thuolo mar loko chunye, to ok odwar." (Fweny 2:20-21)

Timbe mag Jo-Nikola .

En adier ni, ne gichalo ahinya gi Jo-Balam ma ne ni e Ndiko machon, ne gitimo timbe mag anjao (tim anjao) kendo ne gichamo ring'o ma ne ochiw ne timbe ma ok ler [nyalo bedo ni ne gilamogi]. E Fweny 2:14-15 Ruoth nyiso tudruokni maler: "Uni kuno moko ma rito puonj mar Balaam, ma ne osiko ka puonjo Balak mondo oket gik ma nyalo ketho ng'ato e nyim nyithind Israel, mondo ocham gik ma ochiw ne timbe ma ok ler [kaka lamo], kendo otim timbe ma ok beyo e yo mar puonj mag Jo-Nikola." <2Zepa>

www.zianet.com/maxey/reflx73.htm

Puonjruok mar Jo-Nikola (Fweny 2:15)

En adier ni, wachno ne opogore ahinya gi puonj mar Balaam, kata obedo ni ne nenore ni ne onyis gi grup mopogore mar joyie ma ok adier. Jomoko ne nyalo tudruok gi Jo-Nikola gi Jo-Baleam nikech nying' Nikolao mar dho Grik kod nying' Balaam mar dho Semich ne chalre. Kata kamano, mano nenore ni en wach ma ng'ato nyalo ng'ado, nikech nenore ni weche ariyogo opogore e ndiko mar 14-15. <2Zepa> fwenyruok, ma ondik gi Cecil N. Wright

Puonjruok mar Balaam (2:14)

Jaote machon Balaam nomiyo ruoth Balak ma ne en ja-Yahudi rieke kaka nonyalo miyo Nyasaye okuong' Jo-Israel, ma Balak ne luorogi to Balaam ne ok nyal kuong'ogi e loye. Musa owuoyo kuom gik ma kamago e Kwan 31:15-16, ka owuoyo kuom kinde ma ne oler e Sura mar 25, ma ne omiyo Ruoth Nyasaye ooro masira ma ne omiyo ji 24,000 otho. Jo-Yahudi ma ne ondiko weche machon ma iluongo ni Josephus, e buge ma iluongo ni weche machon mag Jo-Yahudi, Buk mar IV, Sura mar VI, Kidieny mar 6-12, olero wehego matut kaka ne gichopo nyaka e kindene, ma winjore gi ler machuok ma Kristo nomiyo e oboke ma ne ondiko ne Pergamo. Ne en ng'ado bura gi jo-Yahudi e lamo kod timbe mabeyo. <2Zepa> fwenyruok, ma ondik gi Cecil N. Wright

Miyo ma ne en Jesebel (Fweny 2:20)

Oboke mang'eny ma nigi dhako ma nigi "dhako," to moko matin nigi dhako ma "mari." Jomoko osebedo ka paro ni en chi ng'at ma iluongo ni "malaika" mar kanisa, nikech sou (mari) en wach achiel. To winjuok mar joma somo weche mag ndiko oyie ni apar (the) ne gin somo mokwongo. Kae, nenore ni Jesebel en nying mar ranyisi mar dhako moro ma ne ong'ere ahinya e kanisa ma ne ni Tiatira, ma chal gi chi marach mar Ruoth Ahab ma ne nigi ketho mar "tim anjao" kod "tim jochiende" (1 Ruoth 16:31; 2 Ruoth 9:22), ma ne omiyo ji lamo Nyasaye oko mar Israel kendo ne gigolo lamo mar Baal oko. Jezebel ma ja Tiatira ne jiwo timbe mag lamo tipo ma ok owinjore kod timbe ma ok owinjore e kind Jokristo. fwenyruok, ma ondik gi Cecil N. Wright

Ka wanono paro mag Jo-Grik kod Jo-Yahudi bang'e, timbegi nyalo winjore maber moloyo.

Sardi"... Magi gin weche mag ng'at ma nigi roho abiriyo mag Nyasaye kod sulwe abiriyo. Ang'eyo timbegi; in gi nying' mar ngima, to isetho. Chiew! Ket teko ma pod odong' kendo ma chiegni tho, nikech pok ayudo timbegi chuth e wang' Nyasayena." (Fweny 3:1-2)

Filadelfia"... Kaka iseluwo chikna mar bedo gi horuok, an bende abiro ritou kuom saa mar tem mabiro biro e piny duto mondo otem jogo ma odak e piny." (Fweny 3: 10)

Laodikia"... Ang'eyo timbegi, ni ok in ng'at ma ng'ich kata ma liet. Agombo ni ibed achiel kata mamoko! Omiyo, nikech in ng'at ma ng'ich-ok in ng'at ma ng'ich kata ma ng'ich- abiro ng'adoni oko mar dhoga." ... "Omiyo, bed gi chir, kendo ulok chunyi. An kae, achung' e dhoot kendo agoyo dhoot. Ka ng'ato owinjo duolna kendo oyawo dhoot, abiro donjo kendo chamo kode, to en bende obiro chamo koda." (Fweny 3: 15-16; 19-20)

Kido mar kanisa mag Asia Matin nyiso maler ni ok mana Jokristo achiel achiel kende to bende kanyakla duto nyalo wuok oko, kendo weyo Kristo, puonjne kod Muolo mare ma resruok. Ka ok giloko chunyi kendo gidwogo ire, gibiro lal; tiende ni, mondo ogol gik ma giketo taya margi.

Ndik piny: Jokristo ma nigi yie ma pod chokore e kind masira.

108 bang' Kristo

E ng'anjo mar adek, Pliny mar Ariyo, ng'at moro ma ne opuonjore kendo ma ne ong'ere ahinya, ne oneno kaka ne onego Jokristo ma ne kelo kuyo, kendo ne omiye ng'uono, nondiko ne Trajan, konyise ni ne nitie gana gi gana mang'eny ma ne onego pile ka pile, kendo onge moro kuomgi ma ne otimo gimoro ma dhi ataro gi chike mag Jo-Rumi ma ne owinjore gi timno. "Oboke duto ma ne gimiyi kuom kethogi kata richogi (ma onego iluongo) ne ochopo mana kuom wachni - ni ne gin gi tim mar romo e odiechieng' ma ne oket kapok chieng' ochopo, kendo dwoko kanyachiel yo moro moketi mar lamo ne Kristo kaka Nyasaye, kendo ng'iyore giwegi gi ting'-ok kuom ketho, to timo gik maricho; kata tim mar terruok, mondo kik giwuond wachgi kata matin, mondo kik giwuond ng'ato ang'ata: bang'e ne en timgi mar pogore, kendo chokruok kendo mondo gicham chiemo ma onge hinyruok."

Kinde mar Kanisa ma Kristo noloso

- Kristo nomiyo joote pinyruoth .
- Ne omedore gi gana gi gana adek e Pentekost - higa mar 33 bang' Kristo.

- Stefano ne otho nikech yie kendo ne ochako ketho ne Jo-Yahudi – 35? AD
- Paulo nooro Rumi kaka ng'at ma otwe .
- Rumi ne owang' kendo ne ochako ng'anjo ne Jo-Rumi - higa mar 64 bang' Kristo
- Tho mar Paulo - higa mar 64 nyaka 65 bang' Kristo
- Hekalu ma ne ni Yerusalem ne okethore - higa mar 70 bang' Kristo
- Johana ne otwe e jela e Patmo nikech Kristo
- Tho mar Johana – chiegni higa mar 100 bang' Kristo

Kinde mag joote ne orumo ka wach mar warruok mar Kristo oselandore e piny Rumi duto. Kinde manyien chakore.

Jokristo machon

E higini mag higni mag ariyo [100 nyaka 200 bang' Kristo], Jokristo ne olandore ahinya nyaka e higni mag 1900. Latin-wuoyo e piny ma milambo mar piny Pinyruodh Rumi. Jotelo kod jondiko ma ong'ere ahinya e kindegi gin kaka .Polikarp mar Smirna, Ignasio ma ja Antiokia,^[4] Klemen ma ja Rumi, Justin Jane Mane Onego Yiegi Ireneus mar Lion^[4].

E higini mag higni mag adek [200 nyaka 300 bang' Kristo], kwan mar Jokristo ne omedore ahinya (Robin Lane Fox nyiso ni Jokristo ne gin madirom 2% mar Pinyruoth e higa mar 250^[4]). Jopuonj mag kindeno, moriwo nyaka .Orijeniye Aleksandriagi Tertulianiye Afrika ma Nyanduat, ne ginyiso e ndikogi puonj kaka mar The .adek achiel. Antoni Maduong' kendo mamoko oseloso .Jokristo [ma otudore gi udi mag jodolo] kod .Gregory Jachiw Rienyne en gi ting' mar Piny Armeni abedo piny mokwongo ma Jokristo oyienegi. Kaluwore gilokoma Konstantino Maduong' (kapok Lweny mar Goro mar Milviae higa mar 312), Pinyruodh Rumine oyie gi Jokristo gi .Chik mane ogol Milane higa mar 313, ma ne omiyo bang'e ji oyie din ma Jokristo kaka .dini mar piny [Jo-Rumi ok Kanisa mar Katolik mar Rumi] kuom chik ok kuom lokore e higa mar 380 nyaka .Teodosius Achiel kendo dongruok mar Jokristoei Loch mar Byzantium.
Jokristo machon

Kuom higni 280, pinyruodh Rumi ne ogeng'o Jokristo. Bende, ne otimo kum apar kata kamano, e kindeno ne odhi nyime dongo.

302 bang' Kristo

Gik ma ne otimore e higa mar 303 nyaka 311 ne gin gik ma ne otimore mogik kendo ma ne tek ahinya .ng'anjo ne Jokristoei Pinyruodh Rumi. Bende, ong'ere kaka “Masira Maduong’,” gima duong' ma ne otimore chon ne en golo e higa mar 303 mar chike ma ne ondiki e higa mar 1914. Ruoth Diokletias kendo jotich wetene Maksimian, Galeria, gi Konstantia [Wuon Konstantino]. Chikego ne oketho ratiro ma ne Jokristo nigo e chik kendo ne gidwaro ni giluw timbe mag jo-Yahudi. Chike ma ne ogol bang'e ne okethore kuom jodolo kendo ne gidwaro ni ji duto obed e nyasi mag chiwo misango, kendo ne gichiwo chik ne jodak duto mondo otim misango mag jo-Yahudi. Gik ma ne itimonegi ne opogore opogore e yo ma ne gidhie kod kinde ma ne gidhi kawo e pinyruothno duto.

wiki/Masira ma Diokletius

Chike ma ne ondiki gi Diocletian ne ogolo chik ni mondo oketh ndiko mag Jokristo kod kuonde ma ne ji lamoe e pinyruoth duto, kendo ne ogeng'o Jokristo mondo kik ochokre e lamo. Bang'e,

Jakristo moro amora ma ne ong'ere ne onego e yo marach ahinya. Bang' kinde matin bang' tho mar Diocletian, sandruok mane Loch mar Rumi ne otimo ne Jokristo ne orumo ka bang' "lokore" Ruoth mar Rumi Constantino "ne oketo" Jokristo e chik e chik ma ne ogol e Milan e higa mar 313 bang' Kristo.

Bang'e, e higa mar 325 AD, Constantine noluongo Bura mar Nicea, e temo mar riwo lochno kokalo kuom din mar piny. Constantine ne neno din mar Jokristo kaka din mar piny mane nyalo keto Loch mar Rumi e achiel, ma e kindeno ne ochako pogore kendo pogore. Constantine nodagi rwako yie mar Jokristo chuth kendo nodhi nyime gi gi yie kod timbe mang'eny mag oganda oganda, omiyo kanisa mane Constantine oketo ne en kanisa mariong' mar oganda Jokristo kod oganda jo-Rumi. "En (Konstantino) norito kar jadolo maduong' mar din mar piny ma jo-Yahudi."

Pinyruoth ma nyaka chieng', F. W. Matox, s. 127

Kata obedo ni mano ne nyalo nenore ni en gima ber ma ne dhi timore e puonj mar wach mar Kristo mar winjruok kod warruok, duoko ne en gimoro amora ma ne ok ber. Mapiyo piyo, ne oyudo teko maduong' e migepe duto mag sirkal mar ruoth.

Constantine nofwenyo ni ka pinyruodh Rumi ne lach ahinya, ne opong' gi gik mathoth, kendo ne en gi gik mopogore opogore – ok ni ji duto ne dhi yie weyo yiegi mag dini kendo kar mano, ne dhi rwako din ma Jokristo. Omiyo, Konstantino ne oyie, kendo kata ne oketo yie ma jo-Yahudi ne "loso" kaka Jokristo. Yie ma ne gin mag jo-Yahudi chuth kendo ma ne ok owinjore chuth gi Muma ne omiye ranyisi manyien mag "Jokristo" ka gimedo oriwre gi puonj kod timbe mag kanisa ma ne oloki. Moko kuom ranyisi maler mag wachno gin kaka luwogi:

(1) Nyiseche ma Jachien kata nyiseche mang'eny .

Thoth ruodhi mag Rumi (kod jodak mag pinyo) ne ok oyie ni Nyasaye ma ok en Nyasaye. Ng'at ma ok oyie ni nitie nyasaye mang'eny en ng'at ma oyie ni nitie nyasaye mang'eny, to oketo pachne ahinya kuom nyasaye achiel, kata neno ni nyasaye achiel niggi teko moloyo nyasaye mamoko. Kuom ranyisi, nyasaye mar Jo-Rumi ma ne iluongo ni Jupiter ne en nyasaye maduong'ie moloyo nyiseche duto mag Jo-Rumi; eg, nyasaye mar hera, nyasaye mar kuwe, nyasaye mar lweny, nyasaye mar teko, nyasaye mar rieko, kod mamoko. Nyasaye mag Jo-Rumi gi ne iloki gi jomaler ma ne ni e loch kata ma ne ni e wi ng'ato ka ng'ato kuomgi, kendo ne iketo migepe mamoko mang'eny kendo nyasaye mar Jo-Rumi ma ne ochung'ne taonno ne iloki gi "ng'at maler ma rito" mar ci.

(2) Nyasaye ma Nyako ma Min

Lamo mar Isis, lamo mar nyasaye ma miyo e piny Misri, ne odonjre e din mar Jokristo kuom keto Maria kar Isis. Nyinge mang'eny mane itiyogo ne Isis, kaka "King' Nyasaye ma Polo," "Min Nyasaye," kod "theotokos" (Nyasaye mane onyuolo) nene imiyo Maria. Maria ne omiye tich maduong' ahinya e yie mar Jokristo, ma ne okalo ahinya gima Muma wacho ni ne otimo, mondo okel jogo ma ne lamo Isis mondo odonj e yie ma ne ok ginyal rwako ka ok kamano. Kuom adier, ne iloko hekalu mang'eny ma ne itiyogo ne Isis mondo obed hekalu ma ne itiyogo ne Maria. Gik mokwongo ma ne nyiso maler gima ne dhi bedo puonj mar Jo-Katholik yudore e ndiko mag Origen (185-254), ma ne odak e taon mar Aleksandria, Misri, ma ne otimore ni en kama ne ji lamo Isis ahinya.

(3) Chiemo mar misango

Mithra ne en din mane nitie e piny piny Rumi e senchari 1 nyaka 5 AD. Ne ohero ahinya Jo-Rumi, ahinya ahinya e kind jolweny mag Rumi, kendo nyalo bedo ni ne en din mar ruodhi mang'eny mag Rumi. Kata obedo ni ne ok omi din mar Mitra rang'iny mar "loch" e pinyruodh Rumi, ne en din ma ne ochung'ne loch nyaka chop kama Constantine kod ruodhi ma ne oluwo bang'e ne oloko din mar Mitra gi din ma Jokristo. Achiel kuom gigo madongo mag din mar Mithra ne en chiemo mar misango, mane oriwo chamo ring'o kod modho remb dhiang' male. Mitra, nyasaye mar Mithra, ne "nitie" e ring'o kod rembe mar dhiang', kendo ka ne ochamo, ne omiyo warruok ne joma ne chamo chiemo ma ne omiye misango (theophagy, chamo nyasaye mar ng'ato). Bende, din mar Mitra ne nigi "sakrament" abiriyo, ma ne omiyo gik ma chalre e kind din mar Mitra kod din mar Katolik mar Rumi ne gin mathoth ahinya ma ne ok nyal ng'ere. Konstantin kod jogo ma ne oluwo bang'e ne oyudo yo mayot mar wilo chiemo mar misango mar Mithra e paro mar Chiemb Midhiambo mar Ruoth / Chiemb Midhiambo mar Jokristo. En gimalit ni Jokristo moko machon ne osechako keto weche mag miriambo e Chiemb Midhiambo mar Ruoth, ka gidagi paro ma Muma nigo mar paro tho mar Kristo kod remo ma ne oumo piny e yo mayot kendo ma lamo. Kaka Chiemb Midhiambo mar Ruoth ne olosi e dho Rumi, ne omiyo lokruok ma ne otimre mar chamo Yesu Kristo kaka misango [lokruok mar ringruok], ma sani ong'ere kaka Misa / Ukarisiti mar Jo-Katolik, obedo malong'o chuth.

(4) Jatelo Maduong' mar Dini

Okang' ma ne ochung'ne bisop mar Rumi ne ochue gi kony mar ruodhi mag Rumi. Kaka taon mar Rumi ne en kar loch mar piny Rumi, kendo nikech ruodhi mag Rumi ne odak e piny Rumi, taon mar Rumi ne obedo gi huma ahinya e weche duto mag ngima. Constantine, kod jogo ma ne oluwo bang'e, ne omiyo bisop mar Rumi geno kaka jatelo maduong' mar kanisa mare mar pinyruoth ka giyie ni en gimaber ne winjuok mar pinyruodh Rumi ni sirkal kod din mar pinyno obed e kama achiel. E seche ma thoth bisop mamoko [moriwo Bisop ma Constantinople] kod Jokristo ne kwedo paro mar ni Bisop mar Rumi ema ne en jatelo maduong'ie moloyo, giko to Bisop mar Rumi nochwarore nyaka e loch, kaluwore gi teko kod loch mar loch mag Rumi. Ka pinyruodh Rumi ne okethore, Jatend Rumi ne okawo nying' ma ne en mar ruoth ma Rumi ma ne en Konstantino chon – Pontificus Maximus, [ma tiende en jadolo maduong' –to mokwongo ne en nying' maduong'ie moloyo e pinyruoth mar Rumi.[ja nyasaye mang'eny din machon mar Jo-Rumi](#) {e kinde ma ne pok Kristo obiro}]. 3_ch01.htm

Ne inyalo mi ranyisi mathoth mamoko. Gik ang'wen gi onego ochop e nyiso kaka Kanisa Katolik ne ochakore gadier. En adier ni Kanisa mar Katholik mar Rumi kwedo ni yie kod timbegi ne owuok kuom jo-Yahudi. Kanisa mar Katholik oum yie mare mar jo-Yahudi e bwo puonj mag din ma ng'eny ahinya. Kanisa mar Katholik chiwo ng'uono kendo kwedo ni ne ochakore gi jo-Yahudi e bwo mask mar "kido mag kanisa." Ka Kanisa mar Katholik ong'eyo ni thoth yiene kod timbene ok owinjore chuth gi Ndiko, ochuno ni odagi teko kod nyalo ma Ndiko nigo.

Chakruok mar Kanisa Katolik en ng'anjo marach ma ne otimre gi din ma Jokristo gi din ma jo-Yahudi ma ne orumogi. Kar lando Injili kendo loko jo-Yahudi, Kanisa mar pinyno noketo mana "jokristo" din mag jo-Yahudi, kendo "ne omiyo" din ma jo-Yahudi obedo Jokristo. Ka ne oketho pogruok ma ne nitie kendo ogolo pogruok ma ne nitie, ee, Kanisa Katolik nomiyo ji ma ne ni e Pinyruodh Rumi oherogi ahinya, kendo ne obedo dini maduong'ie moloyo e piny Rumi kuom higni mathoth. Omiyo, siem kod weche ma ne Paulo kod Petro owacho ne otimore e kit Jokristo ma ne otelo kendo ma ne olokore ahinya.

Nitie

Ka Jokristo ma ne oyie Muma ne opogore gi Kanisa mar Rumi, ma ne gineno ni en Kanisa ma ne oweyo yie, ne gichung' ne gik ma ne nyalo kelo luoro maduong' ahinya ne din manyien mar ruoth ma ne ochung'ne loch. Ne ochako timonegi kum e yore mopogore opogore kuom higni mathoth ma ne luwo bang'e.

Bang' kinde Jokristo Mokwongo, kinde manyien kendo ma ne kelo luoro nochako. Kinde mar Middle Age, kaka wachno nyiso, en kinde ma donjo e kind kinde machon kod kindegi, kendo tudruokgi, kuom dhi nyime gi achiel, kendo ikruok ne machielo. Oloso lokruok ma ne owuok e ng'eyo mar Jo-Grik gi Jo-Rumi nyaka e ng'eyo mar Jo-Rumi gi Jo-Jamani, ma ne owuok mos e ng'anjo ma ne odonjore e kindgi.

E weche mag siasa, kinde mar diere ochakore e kinde ma ne pinje mathoth nowuok e pinje mamoko kendo ne pinyruodh Rumi ma Podhochieng' ne lwar e higni mag 500 [Rumi ne lwar e higa mar 476 nikech lweny ma ne Jo-Alemania ne otimo]; to kuom weche mag kanisa, ochako gi Gregory Maduong', ma ne en wuone mogik kendo ma ne en papa mokwongo, e giko mar higni mag 600.

4_ch01.htm

Gregory Maduong' ne otiyo mana kapok higa mar 600 bang'e (590-604). Gregory nyalo bedo ni ne en papa mokwongo. ... kaka en e ma ne okwongo bedo 1) Bishop mar Rumi, 2) Jatend-duong' (e wi piny Rumi) kod 3) Jatend-kanisa (mar Italy, ne piny ma milambo duto).

1104.pdf©

Kapok wanono moko kuom yie kod puonj mag "jotelo machon mag kanisa" gi ma ne nigi mwandu matin ahinya, to ne gidwaro ng'eyo dwaro mar Nyasaye, owinjore wabed gi ber kuom nono kaka ne ji neno gik mopogore opogore kuom dhano kod Nyasaye (kata nyiseche) mag Jo-Hibrania kod Jo-Grik (ma ok gin Jo-Yahudi kata Jo-Jentail).

Jo-Grik, paro mar Jo-Grik, piny ne nigi nyiseche mang'eny.

1. Ne nitie nyasaye ma ne chiegni gik moko duto - lweny, hera, koth mar nyuol; gi mamoko.
2. Tipo mag nyisechegi kod nyisechegi ma nyiri ne chalo gi chwo kod mon.
3. Ne gin gi kido mag dhano ma en, hera, sigu, ng'ur kod ng'ado bura kendo ne ok gin joma ng'iyore, ma ne nigi kido mar ng'iyore.
4. Nyisechegi ne ok chiwo yore kata chike mag tim makare kata tim makare.

Jo-Grik ne opogo dhano e kidienje ariyo, ma en chuny kod ringruok. E chenro mar ariyoni, chuny ne ok par gi ringruok kendo ringruok ne onge gimoro amora ma ne otimo gi chuny. Kowuok e weche mamoko, timbe mag dhano kod paro ma ne en-go, ma en rieko, ne ok owinjore. Omiyo, timbe ma ne otim e ringruok ne onge gimoro amora ma ne otimore gi warruok mare. En gima nong'eyo kendo paro ma ne ng'ado bura mar yudo warruok; omiyo ng'eyo kata yie mar Gnostik.⁴Gima opogore ne en adier kuom oganda Jo-Hibrania kama kama ringruok kod chuny ne otwegi kanyachiel kama timbe mag ringruok ne mulo kinde mabiro mar chuny. Seche moko ng'eyo pogruok mantie e paro ma ne nitie e kind Jo-Grik kod Jo-Yahudi biro konyowa ng'eyo barupe ma Paulo nondiko.

⁴Rang e mbui mar mbui - Gnosticism

Jo-Gnostik ma ne gin Jo-Grik ne puonjo ni paro, kata chuny, ne en gimaler to ringruok, kata ring'o, ne en gima rach kuom nyuol. Kuom Jo-Gnostik, warruok ne ok en mar yie kata tije, kaka ne gin gik maricho, to ne en ng'eyo kata Logos (ng'eyo mogik) ma ne onge gi gombo kuom ringruok ma ne gin gik maricho duto.

Kaka ringruok kata ringruok ne en marach kata mar piny, ma onge chik moro amora mar tim makare kendo ma onge tudruok moro amora gi ngima mosiko kata warruok, tim makare mag chal ne en gima ji luwo. Kido moro amora mar ng'uono ne oyiego, kendo ne itimo keny kaka ng'at ma ok ng'won. Ne oyie gi tim mar ng'anjo kod nindruok e kind chwo gi mon maonge penjo, kendo kuom adier, ne itimogi e wang' ji duto e hekalu mag nyisechegi.

To lamo ne en gima duong' ahinya e kit oganda Jo-Grik. Ne ogero udi mag Kolose mondo oganda mang'eny ochokre [mar dhi lamo] mondo gilam timbegi kendo gimi nyisechegi luor e temo mar yudo ng'uono kuomgi. [Amiyi wachni mondo imiya – quid pro quo] Wero, tugo kod miel ma onge lewni ne nyiseche ne en lamo kendo ne oketo oganda bedo achiel. Kuom paro mar Jo-Grik mar chuny, lamo, warruok kata ngima mosiko ne gin chal mar paro ma ng'eyo kod rieko ne gin gik madongo.⁵Tije mabeyo ne ok owinjore nikech gimoro amora ma ne timore gi ringruok ne ok owinjore. Paro ma kamano kata nitie sani sama ji chokore e odiechieng' Jumapil mondo gilam ka ok giketo pachgi kuom gik ma ne gitimo e juma mokalo.

Paro mar Jo-Grik ma ne oting'o weche ariyo mag chuny kod ringruok ne en paro ma ok ong'ere ne Jo-Yahudi ma ne neno dhano kaka gimoro achiel kama ringruok kod chuny ne oriwre kanyachiel. Lamo margi [Joyahudi kod Jokristo ma ne luwo Nyasaye Nyasaye], ka pok giwuok kuom Nyasaye, ne en tim ma dhi nyime ma ne ok ochung' mana kuom kinde ma ne oket mak mana kuom ndalo makende. Ne ok gineno tiyo ne Nyasaye kaka tich mar piny kendo lamo kaka tich mar dini. Ne gin tim machalre. Gik moko duto ne gin mag weche din ne Ja-Yahudi. Nyasaye ne ok en ng'at ma tiyo kuom thuolo matin; tiende en ni, ok opogore e kind tich ma ng'ato timo kod din mare.

Kaluwore gi pogruok ma ne nitie e paro mag Jo-Grik (Jo-Jentail) kod Jo-Hibrania (Jo-Yahudi) kod adier ni Jo-Yahudi mang'eny ne luwo Kristo kendo Jo-Yahudi mang'eny ne dok e din ma Jo-Yahudi [ma nyalo bedo ni ne nyalo lero gimomiyo ondik buk mar Jo-Hibrania], owinjore obed mayot neno kaka paro mar Jo-Grik mar “wchur” ne omiyo “wch.” Ne oloki kowuok e paro mar Jo-Hibrania kod paro mar Jo-Grik ma ne ondiki gi Brad Scott.

Sura mar 2

Wuone mag Kanisa

Gima oluwo kae en ng'iyo matut kuom puonj, timbe kod puonj mag “wuon kanisa” higa mar 100 - 476 bang' Kristo. Kata obedo ni chwogi ne ok ondiki roho mar Nyasaye, kaka kinde mang'eny nenore maler e ndikogi, kata kamano gin gik ma nigi nengo ahinya e weche kod ng'eyo matut kuom weche machon kod timbe mag kanisa mokwongo [ma nyalo bedo ni ne ok gin kaka puonj mag Kristo kod joote kata ma ne ok gin kaka ne gipuonjore].

Ne owuok e mbui ma ne oting'o

mbui

Wuon Joote

⁵Rang' e mbui mar mbui - Ringruok, Roho kod Roho

Jodongo machon mag Kanisa, (e kind anyuola ariyo mag .Jootemar Kristo) oriwoKlemen ma ja Rumi[Itali],^[2] Ignasio ma ja Antiokia[Siria], Polikarpo ma ja Smirna[Asia Matin ma sani koro Turki] kod .Justin ma ne onego nitech yie mar Samaria, Kaachiel gi mago, .DidakgiJarit mar Hermaskinde mang'eny iketo e kind ndiko mag Jodongo ma ne gin Jo-Aposto kata obedo ni ok ong'ere jogo ma ne ondikogi. en.wikipedia.org/wiki/Wuon_Jo-Joote#Won_Jo_Joote_kod_tichgi

35 nyaka 101)

Oboke mare,¹ Klement(c 96), ne ondiki kendo ji mang'eny ne osomo. Clement dwaro ni Jokristo ma Korinto orit winjuok kod ritruok.^[2]En oboke mokwongo mar Jokristo ma ok ni e Singruok Manyien. [Katholik] Oganda nyiso ni en Papa mar ang'wen kendo Bishop mar Rumi kendo oboke mare nyiso ni Rumi ne nigi teko mar jaote kuom jowinjone,⁶kanisa ma ne ni Korinto.

Puonj mag Clemet ma ja Rumi

1 Clement ok keto, kaka jomoko wacho ni, “chike” mag kanisa. Owuoyo mana kuom jodongo kod jodikon, kendo ok oket pogruok e kind jodolo kod joma ok gin jodolo. [Weche ma nondiko nyiso ahinya ni ne ok ong'eyo ni en papa.] Kata kamano, ogolo paro ni dwaro teko kata huma e kanisa ok owinjore chuth, kendo ni ng'ato ka ng'ato onego obed ng'at ma piny kaka [gin kata jomoko paro] nyalo bedo.

peculiarpress.com/ekkklesia/archive/Ekklesia70.htm

Ignasio ma ja Antiokia

Ignatius ma ja Antiokia (ma bende ong'ere kaka Teoforo) (chiegni higa mar 35 nyaka 110)^[3]ne en japuonjre marJaote Johana. e yo ma ne dhi e tho mare e piny Rumi, nondiko barupe mang'eny ma oserito kaka ranyisi mar .weche dinmarseche. Gik madongo ma oting'o e barupegi gin kaka .puonj mar kanisa[puonjruok mar kanisa kaka gimoro e iye owuon]., gisakrament ⁷[ranyisi ma nenore mar adier ma ok nenre], tich marjodongo, giSabato mar Muma.^[4]En ng'at mar ariyo bang' Klement ma wuoyo kuom oboke mag Paulo.^[2][Fweny ni ok nenre ni puonj mar kanisa kata sakrament nigi gik ma owuok e Muma]. Ignatius
ma Antiokia

Nenore ni nitie gik moko ma nyiso ni kapok higa mar 150 AD ochopo, ne nitie jodongo mang'eny e kanisa. “Ong'ere gadier ni e kinde ma ne ochakore e higa mar 100 nyaka chiegni higa mar 150, kanisa ne otelne ahinya gi jodongo kod jodikon ma onge pogruok moro amora e kind jodongo kata bisop.”Pinyruoth ma nyaka chieng', F. W. Matox, s. 62

Chenro mar loch kod loch“Bang' kinde mag joote (ma ne otieko chiegni higa mar 100 bang' Kristo), kanisa ne ochako bedo gi teko mang'eny kendo ne nigi teko mang'eny. Omiyo, e chakruok mar higni mag ariyo, telo mar kanisa ne ochako lokore obedo gimoro ma ne chal ahinya gi sirkal mar Jo-Rumi. ng'ato nyalo bedo gi kiawa kuom adier mar barupe mage. ... Obiro romo nyiso ni e barupe aboro mag Ignace (ca higa mar 110 bang' Kristo) ma ji mang'eny paro ni gin adier, ochung' motegno kuom pogruok e kind tich mar bisop kod tich mar jatend piny kod teko mar ruoth mar jadolo, ka odhi nyaka e pimo gi Kristo.

⁶Rang' e Od Romo - oboke mar 33.

⁷Rang'i e mbui mar mbui - Sakrament.

Kata obedo ni adier onge ratiro mar bedo gi ratiro makende kendo mar ng'ado bura ne jotelo mag kanisa, ne ok okalo thuolo malach bang' tho mar Jaote mogik ma dhano ne okawo ratirono kata kamano. Paulo tiyo maler gi tich mar jadolo (e dho Grik, ng'at moti), jatend-jodongo (e dho Grik, jatend rombe), kod japuonj (e dho Grik, ng'at ma rito rombe) e Singruok Manyien e yo mopogore opogore e Tich Joote 20:17-28. Bende, Paulo ok oketi tichno gi teko mar piny. Jodongo onego obed jotich mag kanisa, ma rito rombe gi ritruok, ma rito chokruoge, kendo ma tiyo kod rieko ma giyudo ka gimedo dongo.

[Riekni: Jotich tiyo kod teko ma ruothgi nigo. Jodongo, kaka jotich, tiyo kod teko mar Kristo kaluwore gi chike ma Muma chiwo. Gima dwarore kata chik moro amora ma ok owuok e ndiko en teko mar ng'ato owuon to ok mar ruodhe.]

Puonjuok mag Ignasius

a. E yo machal kamano, mondo ji duto omi jodikon luor kaka ng'at ma oket gi Yesu Kristo, kendo obishop kaka Yesu Kristo, ma en Wuod Wuoro, kendo jodongo kaka bura mar Nyasaye, kendo chokruok mar joote. Ka ok oket gik ma kamago, onge Kanisa” (Ignatius ne Jo-Thrallian III). ka uyie kuom tho mare, unyalo wuok e tho. Omiyo, en gima dwarore ni, kaka un bende utimo, kamano bende ka ok un gi bisop, kik utim gimoro, to bende ubed e bwo jotend-kanisa, kaka jaote mar Yesu Kristo” (Ignatius ne Jo-Trallia II, oting'o weche ma ng'ato nyalo ng'eyo).

"We mondo mano okawe kaka Ukaristia mowinjore, ma [itimo] kata gi jatend-kanisa, kata gi ng'at ma osemiye...Ok en chik ma onge jatend-kanisa mar batiso kata timo nyasi mar hera..." (Ignatius ne Jo-Smirna VIII). [gaset makende.
kom/indeks_maduong'.htm](http://kom/indeks_maduong'.htm)

b. Ignatius ne en jatend kanisa ma ne ni Antiokia ma ne opogo jatend kanisa kod jatend kanisa. E barupe adekgi duto, Ignatius ondiko kuom bisop (ma nigi ng'ato achiel), jotend kanisa, kod jodongo mag dikon, kendo nosingo ni onego omigi luor kendo owinjgi. Oketo bisop kaka "Ruoth owuon" (L.Ef 6:1; L.Mag 6:1; L.Tra 2:1); jatend-alwora ma dhi e "doro mar joote" (L.Mag 6:1; L.Tra. 2:2); kendo jotich ne jotich mag Kristo owuon (L.Mag 6:1) kata ne "weche ma siri mag Yesu Kristo" (L.Tra 2:3). Ochiwo chik ne kanisa ni "otimre kaluwore gi paro mar jatend kanisa" (L.Ef 4:1), kendo "kik otim gimoro amora ma onge jatend kanisa kod jotend kanisa" (L.Mag 7:1; rang'iny gi L.Tra 2:2). Nenore ni omiyo teko maduong' ne lamo mar jatend-kanisa (L.Ef 5:2), kendo kata ogolo paro ni jatend-kanisa onego oluor (L.Ef 6:1). Gima omiyo omiye duong' en ni Ignatius ok dwaro ni ji obed gi winjo ma kamano kuome owuon, to bang'e ok en bisop mar miero. Kata kamano, Ignasio nyiso paro mar ng'uono ma kinde ka kinde gi weche kaka "Achako mana bedo japuonjre" (L.Ef 3:1); "Ok ang'eyo ka be an ng'at ma owinjore." (Tra 4:2)

Paro ma wacho ni Jokristo ok onego otim gimoro amora ka ok oyie gi jatend kanisa (kod jotend kanisa) en paro ma ng'ato nyalo ng'ado bura ahinya. "Ka onge jogo (ka jatend kanisa, jotend kanisa, jotend kanisa)," ondiko. "Onge grup ma inyalo luong ni kanisa" (L.Tra 3:1). peculiarpress.com/ekkklesia/archive/Ekklesia80.htm

Polikarpo ma ja Smirna

Polikarpo ma ja Smirna (chiegni higa mar 69 nyaka higa mar 155) ne en ng'at ma .Jokristo BisopmarSmirna(saniIzmire piny Turki). Ne ondiki ni "Ne en japuonjre mar Johana." Gik ma

inyalo yiero ne Johana ni gin; Johana wuod Zebedane okawe kaka jandiko mar Injili mar Ang'wen, kata .Johana Jatend-Prestabita(Nam 1912). Joma rito yore mag oganda luwo Yusebiakuom siko ka wacho ni tudruok mar jaote ma Polikarpo ne nigo ne en gi .Johana Jalendo, kendo ni Johana ma kamano, ma ne ondiko buk mar .Injili mar Johana, ne en gima chal gi Jaote Johana. Polikarp, ma jahigni 155, notemo kendo norem ywayo Anisetas, Bishop mar Rumi, mondo omi Jo-West otim nyasi mar Paska [ma owuok kuom din mar joma ok oyie Nyasaye ma ne ochakore e kinde Nimrod bang' kinde matin bang' pi ma nopong'o piny.] e odiechieng' mar 14 Nisan, kaka e piny Wuokchieng'. Ne ok oyie gi paro ma ne omiye gi Papa ni piny Wuokchieng' oti kod tarik mar piny Wuokchieng'. E higa mar 155, Jo-Smirna ne dwaro ni oneg Polikarp kaka Jakristo, kendo notho e higa mar 155.ng'at ma ne otho nikech yie.
[Wiki/Wuone Kanisa](#)

Puonj mag Polikarp

The Muma owuon tiyo maler gi weche mag dho Grik ma iluongo ni episkopē (jarit, jarit, jarit, jatend-bisop) kod prebuteros (jaduong', jatend-kanisa) kaka weche ma nyalo lokore. Onge kata puonj mar joote ma nyiso ni ng'at achiel (bisop) ema biro locho e kanyakla achiel achiel, to kata taon kata gweng' duto. Kata kamano, loch ma ne nigi bisop achiel [bisop achiel] ne owuok e higni mag ariyo, kendo iluongo ni Polikarp ne en achiel kuom jotend taondno. E barupe mage abiriyo duto ma gin adier kendo ma pod nitie, Ignatius ma ja Antiokia nopogo weche ma ng'ato nyalo ng'eyogo weche ma ng'ato nyalo ng'eyo, kendo oluongogi kaka "jotend" mag Nyasaye (oikonomos, jatend ot, gavana, kod jatend ot), kendo en wach ma ji tiyogo kuom Erasto e Jo-Rumi 1:3; kendo "jokony" (ma en wach ma ok otigodo e Singruok Manyien). Paro ni jodongo gin jokony mag bisop onge gimoro amora ma ochung'ne e Ndiko. E kit Jokristo mag Jo-Rumi [Katholik], riwruok mar jodolo ne olokore obedo jodolo kaka riwruok makende mar jodongo ma ne omiye ratiro makende mar chiwo sakrament (batiso, ng'iyo, kod mamoko) e lo bisop. Mano bende onge gima ochung'ne e Ndiko, kama Jokristo duto iluongo ni jodolo.

Joma ng'ado bura e kanisa mag Jo-Katholik, Anglikan, kod Ortodoks ma sani tiyo kod barupe mag Ignatius kaka gik ma nyiso ni en adier mondo ginyis ni loch mar jatend-kanisa achiel kod loch mar papa en adier. Polycarp bende itiyogo kaka ng'at ma dwarore ahinya e puonj mar luwore gi joote, ma nyiso ni loch ni e lwet joote nikech ng'injo ma ok okethore mar keto joote kokalo kuom keto joote kaka joote giwegi.
peculiarpress.com/ekklesia/archive/Ekklesia88.htm

100 - 165

Justinne en Ja-Yahudi, to ne onyuole Samaria, machiegni gi bur mar Jakobo. Nyaka bed ni ne osomo maber: ne osewuotho kuonde mang'eny, kendo nenore ni ne en ng'at ma ne mor kata gi ng'eyo moro. Bang' temo yore mamoko duto, gik ma ne ohero ahinya kod kaka ne oneno gik moko maber ne omiyo obedo japuonjre mar Socrates kod Plato.

10.01.

Jomathoth ma nigi lony e somo oyie ni Justin ne otiyo gi weche mang'eny, ne otimo gik ma ok owinjore, ne ok owinjore kendo kinde mang'eny ne ok omiyo ji oyie e weche ma ne ogolo. Kata kamano, en ng'at maduong' ahinya e historia mar Kanisa. Kuom en, din ma Jokristo ne en "e puonj, riekni mag adier, kendo, e tim, chik manyien mar ngima maler kod tho.

“Odiechieng’ Jumapil en odiechieng’ ma wan duto watimoe chokruok marwa achiel, nikech en odiechieng’ mokwongo ma Nyasaye, bang’ timo lokruok e mudho kod gik moko, nolosso piny; kendo Yesu Kristo Jawar marwa nochier kuom joma otho e odiechieng’no bende. Joote kod jopuonjre mage.

“Ji duto ma odak e bombe kata e gwenge chokore kanyachiel e kama achiel, kendo isomo buge mag paro mag joote kata ndiko mag jonabi, ka kinde oyienegi; bang’e, ka jasomo oseweyo somo, jatend piny [ma ipare ni en achiel kuom jodongo ma ne oket mondo otel chokruok] puonjo ji duto gi dhok gik mabeyo, kendo luwogi. chung’ kanyachiel kendo lamo, kendo, kaka ne wawacho chon, ka lamo marwa orumo, ikelo mkate kod divai kod pi, kendo jatend pinyno e yo machal kamano, chiwo lamo kod erokamano, kaluwore gi nyalo mare, kendo oganda oyie, ka giwacho ni Amen (dho Hibrania - mondo obed kamano kendo nitie ng’ato ka ng’ato ma osebedo ka ng’ado bura, absent ng’ato ooro gi jodikon. Onge ng’at ma oyiene mondo ocham mak mana ng’at ma oyie ni gik ma wapuonjo gin adier, kendo ma oseloso gi lwoko ma en mar weche mag richo, kendo mar yudo nyuol manyien, kendo ma ngima kaka Kristo osechiko. 131 Jokristo/jolendo mag wach maber kod jogo ma ng’iyo weche mag dhano/martyr.

Joma niggi nyalo mar timo maber, kendo ma niggi gombo, chiwo gima ng’ato ka ng’ato paro ni owinjore; kendo gik ma ochoki iketo e lwet jatend piny mondo orit joma niggi dwaro:

1. nyithindo ma niggi jonyuol
2. mon chi liel
3. tuo
4. ng’ato ang’ata ma niggi dwaro,
5. jogo ma ni e jela kendo .
6. joma ok wang’eyo ma odak e kindwa

NOTE: Gik ma ne gimioyo duto ne gin mag jomoko to onge ne gin mag ng’ato owuon.

Tho mare

Ne omaki Justin kod jomaler mamoko kendo oterogi e nyim jatend piny Rumi, [jatend piny Rumi ma ne niggi teko duto ma ne dwarore mar rito piny Rumi kod kuonde ma ne ni machiegni gi kilomita 100] ma nyinge Rustiko. Ka ne gichung’ e nyim kom mar bura, Rusticus ma ne en jatend-alwora nowacho ne Justin kama: “Mogik, bed gi yie kuom nyiseche kendo winj ruodhi.” Justin nowacho kama: “Ok wanyal donjo kata ng’adonwa bura nikech luwo chike mag Jawar marwa, Yesu Kristo.”

Rustika nowacho niya: “To in Jakristo, to?” Justin nowacho ni, "Eeh, an kamano."

Jatend-alwora nowacho ne Justin kama: "Iluongo ni ng'at ma ng'ich kendo iparo ni ing'eyo gima en puonj mar adier. Winj: ka ne igoyi gi ligangla kendo igoyi wich, bende in gi adier ni ibiro dhi e polo?" Justin nowacho kama: "Ageno ni abiro donjo e ot mar Nyasaye ka aneno masira e yo ma kamano. Nikech ang'eyo ni ng'uono mar Nyasaye oketi nyaka giko mar piny duto ne ji duto ma osebedo gi ngima maber."

Jatend-alwora Rusticus nowacho niya: “Be in gi paro ni ibiro dhi e polo mondo iyud duoko moro mowinjore?” Justin nowacho kama: “Ok en paro ma an-go; en gima ang’eyo maber kendo ma an gadier ahinya.”

Jatend-alwora Rusticus nowacho kama: “Koro, we mondo wabi e wach ma idwaro wuoyoe, ma en wach ma dwarore kendo ma dwarore mapiyo. Justin nowacho kama: “Onge ng’at ma nigi paro makare ma weyo lamo mar adier kendo dhi e lamo mar miriambo.”

Jatend-alwora Rusticus nowacho niya: “Ka ok utimo kaka ochiwni, ibiro yudo kum maonge ng’uono.” Justin nowacho kama: “Wan gi geno mar yudo kum nikech Ruoth Yesu Kristo, kendo kamano biro yudo warruok. Nikech mano biro kelonwa warruok kod geno sama wachung’ e nyim kom mar bura ma lich ahinya kendo ma ng’ato ka ng’ato nyalo yudo kuom Ruoth marwa kendo Jawar.” Jomoko bende nowacho kama: "Tim gima idwaro. Wan Jokristo; ok wachiw misango ne timbe ma ok ler."

Jatend-alwora Rusticus nogolo kum, kowacho niya: “We jogo ma osedagi chiwo misango ne nyiseche kendo luwo chik mar ruoth, ogolgi gi ligangla kendo otergi mondo giyud kum mar tho kaluwore gi kaka chike ng’ado.” Ka gimiyo Nyasaye duong’, jogo ma ne otho nikech yie maler nowuok oko kendo dhi e kama ne gisebedo ka gidhie. Ne ogolgi wigi, kendo e yo ma kamano ne gichopo neno margi mar tho mar yie kuom ng’ado yie ma ne gin-go kuom Jawargi.

10:10, 11. 10 Aseyie gi puonj mag adier.htm

Hipolito ma ja Rumi

Hipolito(higni 170 nyaka 236) ne en achiel kuom jondiko ma ne ondiko weche mang’eny ahinya e higni motelo mag 1914.Kanisa. Hippolytus ne onyuol e nus mar ariyo mar higni mag 2000, ma nyalo bedo ni ne onyuol e higa mar 2000.Rumi.Fotius121 [buku mokwongo mar puonj mag Jo-Byzantium] kaka japuonjre mar Ireneus, ma ne iwacho ni en japuonjre mar Polikarp.

Hippolytus mar Rumi

Ngima

Puonjruok mag Hipolito: To gin ema gibiro batiso nyithindo matindo mokuongo. Kendo ka ginyalo dwoko wachgi giwegi, weggi gidwoko. To ka ok ginyal, we jonyuolgi odwoko kata ng’at moro kuom joodgi. Kendo bang’e gibiro batiso chwo madongo; kendo mogik mon. (Kido mar Joote 21.3-5) <2Zepa> www.orldutheran.com/html/baptevid. [Kuum dwaro duoko, kata ka en ng’at machielo e kes ma ne pod gin rowere ahinya kata ma ne ok ginyal timo gik moko e paro, dwaro ni ng’ato obed gi ng’eyo kata yie kuom richo, gik ma nyalo timore bang’e kod dwaro mar weche mag ng’uono mak mana ka batiso mar nyithindo matindo ne en mana tim mar lamo.]

Yo ma ne itiyogo pile e batiso e higni mag 100 mokwongo— nyaka e higni mag 1900—ne en ng’ado ng’ato e pi.“To kuom batiso, batiso e yo ma kamano: Bang’ wacho wehegi duto mokuongo, batiso e nying Wuoro, kod Wuowi, kod Roho Maler, e pi mangima [pi ma ng’ich kata ma ng’ich]. kinde e wi wich e nying Wuoro kod Wuowi kod Roho Maler.

wikipedia.org/wiki/Asperson

Hippolytus ne kwedo ahinya chenro mar loch ma ne medore e kanisa.Pinyruoth ma nyaka chieng’, F. W. 203

Wuon Jo-Grik Ireneo ma wuoth

Irenaeus, (ma ne onyuol e higni mag 200; notho e giko mar higni mag 200/chakruok mar higni mag 300) ne en .Bisop mar LugdunumiyeGaul, ma sani en .Lyons, Faransa. Gik ma nondiko ne gin gik ma ne omiyo ji ochako loso higa mar 1914. Jokristo weche din. Ne en ng'at ma ne ong'ere ahinya chonJakristo ma kwayo ng'uono. Bende ne en japuonjre mar .Polikarp, ma ne iwacho ni en japuonjre mar .Johana Jalendo. GiJarit mar Hermas(e higni mag 200) ne ohero ji ahinya e kanisa mokwongo kendo ne okawe kata kaka .luwo Ndikogi moko kuom jogo machon .Wuone mag kanisa, kakaIreneus. Ne ondiko e Rumi, e dho Grik. Jarit ne nigi teko maduong' ahinya e higni mag ariyo kod adek.

Buku mare ma ong'ere ahinya, *Kuom kwedo weche ma ok adier* (c 180) nokwano weche ma miriambo kendo ne okethogi. Irenaeus nondiko ni yo achiel kende ma Jokristo nyalo ritogo winjruok ne en yie gi mwolo gi teko achiel mar puonj ma en bura mar jodongo.^[2] [Riwruok kuom teko moloyo bedo achiel kuom Kristo.] Irenaeus ne en ng'at mokwongo ma ne ogolo paro ni onego oyie gi Injili ang'wen go duto kaka weche ma ng'ato nyalo ng'eyo.

Puonj marIreneo ma wuoth- Nikech nobiro mondo ores ji duto kokalo kuome owuon -- ji duto, awacho, ma kuome onyuol kendo ne Nyasaye -- nyithindo matindo, nyithindo, jomadongo, rowere, kod jomadongo. (Kedo gi weche ma ok adier II.22.4)

orlutheran.com/html/batiso.html

Klemen ma Ja Aleksandria

150-211/216), ne en ng'at mokwongo ma ne en ja Kanisa mar Aleksandria ma ne ok en nying', kendo ne en achiel kuom jopuonjne ma ne nigi huma ahinya. Ne oketo timbe mag riekni mag Jo-Grik kanyachiel gi puonj mag Jokristo kendo ne okawo .*ng'eyo*.⁸ Ne odongo bedo Jakristo .Chik mar Plato.^[2] Paro maduong' en .Rieko mar Fom. Ng'at ma adier kende ochung'ne kido, kido ma nyaka chieng', ma ok nyal lokre, malong'o chuth, ma gik moko makende mag ng'eyo gin kopi ma ok oromo chuth. Mparo moro amora mar Plato sani gin gik ma nyaka chieng' mag Jokristo mag Jo-Katholik/Protestan. Herojoma ok oyie Nyasayene ni e nyimigi, Jokristo ne winjo tiend .Kido mag PlatokakaNyasaye's paro.

Clement mar

Alexandria kod yie mar Platon

Dinde mag Gnostik(Ki Grik: gnosis, ng'eyo) dhano gin Nyasaye chunomak epiny mar mwandune ochwe gi nyasaye ma ok oromo chuth, ...Kido mar Ibrahim nyasaye, kendo opogore gi gimoro ma malo moloyo, ma iluongo gi weche mang'eny.

wiki/Gnostik

Dinde mag Gnostikne otigodo e riwruoge mopogore opogore mag Jokristo machon ma ne wacho ni gin gi rieko maler mar ng'ato ka ng'ato ma okadho Injili kata rang'iny mar jotelo mag Kanisa. l=g&p=7

Oganda mar Gnostic mar Jokristo ma ne owuok e higni mag 200 ne luwo yo mare owuon mar ng'eyo mana gik moko kende, ka giwacho ni Yesu nooro Rieko "ma ling'ling' ne jopuonjre moko, ma ne gin joma ng'eny moloyo .Maria Magdalakendo Toma. Ne giwacho ni warruok ne biro mana kokalo kuom ng'ado bura—seche moko ne oriwo timo timbe ma ok ng'iyore.

⁸Rang'i e mbui ma yudore e mbui - Gnostics.

Chakruok mar Aleksandria

Orijen, kata Orijen Adamantius (c185- c254) ne enJokristo mokwongojapuonj kendojapuonjre weche din. Kaluwore gi weche machon, ne en ng'at ma .Jo-Misri^[5]ma ne opuonjo e Aleksandria, kendo nodwoko Skul mar Katekisma, kama Clement ne opuonjoe. Otend-kanisa ma Aleksandria ne ochung' ne Origen mokwongo, to bang'e ne ogoye oko nikech ne okete e jatend-kanisa ma ok omiye ratiro mar jatend-kanisa. Ne odak e pinynoKaisaria mar namkendo notho kuno .^[6]bang' ka osetimnegi masira e kinde ma ne itimonegi masira.

Ka otiyo gi riekto ma ne en-go e dho Hibrania, noloso buk ma ne olosi .Septuajint.^[2]Ne ondiko weche ma ne ogolo paro kuom buge duto mag Muma.^[2]E buge ma iluongo ni Peri Archon (Chike Mokwongo), nowuoyo maber e wi puonj mokwongo mag riekni mag Jokristo.^[2]Ne oloko ndiko e yor ranyisi kendo ne onyiso ni en Ja-Stoik, Ja-Pythagoras manyien, kendo Ja-Plato.^[2]HeroPlotinas, nondiko ni roho kalo e okang' maluwore kapok odonjo e ringruok kaka dhano kendo bang' tho, kendo bang'e ochopo ir Nyasaye.^[2] Ne oparo kata mana jochiende ne dhi bedo kanyakla kendo gi Nyasaye. Kuom Origen, Nyasaye ne ok en .Ruoth NyasayetoChik mokwongo, giKristo, giLogos, ne ni e bwo loch mare.^[2]Pache ma ne en-go kuom chenro mar rang'iny mar loch e pinyadek achiel, bedo ni gik moko nyalo bedo kuom kinde matin, "bedo ma ng'ato nyalo bedogo chon ma ng'ato ok nyal ng'eyo," kod "duokruok maduong' ma luwo bang'e" ne olando .kuong'e higni mag 600.^{[7][8]}

wikipedia.org/wiki/Origen

Puonjruok mar Origen: Atiyo gi thuoloni mondo awuo kuom wach moro ma owetewa penjoga kinde ka kinde. Nyithindo matindo ibatiso mondo owenegi richo. Gin kit ang'o? Kata en karang'o ma ne gitimo richo? To nikech "Onge ng'at ma oweyo bedo gi ng'ol," ng'ato golo ng'olno kuom gino ma ling'ling' mar batiso. Kuom mano, nyithindo matindo ibatiso. Nikech "Ka ng'ato ok onyuol gi pi kod Roho, ok onyal donjo e pinyruoth mar polo." (Wach mar Luka 14:5).

orlutheran.com/html/batiso.html

Antoni Maduong'

Antoni(c 251 – 356 bende ong'ere kaka Wuon Jo-Monk Duto) ne en marMisri, jatelo mong'ere ahinya e kind jo .Wuone mag gwenge motuo. Ne otimne nyasi e kanisa mang'eny e odiechieng' mare .ndalo mag nyasi:17 dwe mar achieleiKanisa mar Ortodoks ma Wuokchieng'kendo kanisa mag piny Ugwe; giTobi22, (dwe mar achiel) eiKanisa mar Jo-CoptickendoKanisa mar Katholik ma Coptic. [Jo-Koptik- NyandwatJo-Asiadhok ma itiyogo eMisrinyaka e higni mag apar gi abiro.]
Anthony Ja_Maduong'

Wuon mag dho Latin

Tertulian

Quintus Septimius Florens Tertullianus (c 160 - c 225), mane olokore obedo Jakristo kapok higa mar 197 ochopo, ne en jandik mane ondiko weche mag kwayo ng'uono, weche din, weche mag thepo kod weche mag ascetic.^[13]Ne en wuod jatend-jolweny ma Ja-Rumi. Ne iluongo ni "wuon Jokristo mag dho Latin."

Tertullian ne okwedo puonj mag Jokristo ma ne okawo .ng'at ma ok adier, to bang'e e ngimagi ne giyie gi paro ma ne gin giwegi ne okawe kaka paro ma ok owinjore. Ne ondiko buge adek e dho Grik kendo ne en jandiko maduong' mokwongo mar 1914.LatinJokristo, omiyo kinde moko ong'ere kaka "Wuon Kanisa mar Latin."^[14]Nenore ni ne en okil e piny Rumi.^[15]Ne owach ni en e ma ne okelo wach mar dho Latin ma wacho ni "trinitas" e wi Nyasaye (adek achiel) nyaka weche ma Jokristo tiyogo^[16](kata kamanoTeofilo ma ja Antiokia(c115 - c183) osendiko kuom "Driet achiel, mar Nyasaye, kod Wachne, kod rieke mare", ma chalre kata kamano ok chalre gi weche ma Ja-Driet achiel tiyogo), .^[17]kendo bende nyalo bedo ni fomula mar "Ji adek, gimoro achiel" kaka dho Latin "tres .Ng'ato,Un Gimoro maduong'" (en owuon kowuok eDho Grik"YienGik ma odong',Kido machalo"), kendo bende weche ma wacho ni "singruok manyien" (Singruok Machon) kod "singruok manyien" (Sigana Manyien).

E weche mare*Kwayo ng'uono*, en e ma ne en jandik mokwongo mar dho Latin ma ne oketo din mar Jokristo kaka "dini mar adier" [dini mar adier], kendo e yo mowinjore, ne oketo din machon mar Pinyruodh Rumi kod din mamoko ma ne oyiego nyaka e rang'iny mar "yie ma ok adier."Tiyo gi "chik mar yie" nenore ni Tertullian notiyo kode e yore moko mopogore mag puonj [(De praescription, xiii).] Ka puonj mag luwo chike kod sakrament ne omedore, timbe moketi chike ne ochako neno kaka gik ma dwarore ahinya e kaka ng'ato nyalo sudo machiegni gi Nyasaye. Gima ne owachi, kod kaka ne owachi; gima ne otimre, kod kaka ne otimre ... kod karang'o kod kama ne otimre kendo gi ng'ano ... duto ne okawo tich maduong' ahinya, ka ng'ato ang'ata ma ne olokore ne okelo ng'ado bura ma chiegni mapiyo kuom "teko mag kanisa ma nitie." [Ranyisi achiel en tweche ma wacho ni "e nying Yesu"⁹ne itiyogo e giko mar lamo mang'eny nenore ni ne ochako tiyogo bang' higni mathoth bang' ka kanisa nosechako ka ne ochako tiyo kod yore mag lamo ma ne oket chike.] Jodongo mag Kanisa

Tertullian kod Hippolytus ne gin "ji ariyo kende ma ne nigi huma ahinya ma ne kwedo teko ma ne medore mar jatend-Rumi.Pinyruoth ma nyaka chieng', F. W. 203

Bang'e, Tertullian ne odonjo e riwruok mar .Jogo mag got,[fwenyruok ma achiel kachiel ma wuok kuom Roho Maler, mondo owuo kaka dhok ma ok ti mar Nyasaye kendo owuoyo e fwenyruok mag mor].sect ma ne ochung' ne weche ma ok kare ma ne moro ji nikech ne en ng'at ma ne ng'ado bura matek.^[13]

Jodongo mag Kanisa

Tertulianne okawo paro [e wi ndiko] ni "gima pok oyienegi gi ng'uono en gima otamre." Kowuok e weche mamoko, ka Ndiko Maler oling' gadier kuom wach moro, to gima oling' kuome gadier, chuth kendo chuth en gima otamre nyaka chieng'. Kata kamano, jomoko ma ne odak e kindene, ne olando gi chir maromre ni, "gimoro ma ok ogeng' oyienegi." Omiyo, paro ma ne opogore gi wachno ne en niya: ka Nyasaye ok owacho gimoro kuom wachno, to nyaka bed ni onge gima onyalo kwedo wachno. Omiyo, owinjore oyiene ogandane. ... [Bang' higni mokalo gana gi gana] Luther kod Zwingli bende ne oketo pachgi kuom wachni. Joma bang'e ne owacho ni gimoro amora ma "ok ogol kata opuonj e Singruok Manyien onego otamre maonge ng'at ma nyalo geng'e," to Luther ne ochung' ne paro ma dhi ataro -- "Gima ok odhi ataro gi Ndiko en mar Ndiko kendo

⁹Rang' e mbui mar mbui - E nying Yesu

Ndiko en mar mano." ... To ling' mar adier mar Muma¹⁰(kama Nyasaye osehacho adier ni OK owacho gimoro amora e yo moro kata machielo kuom gimoro) ok ogeng' kata oyiene ..

PARO kuom Al Maks Namba #401, dwe mar auchiel higa mar

2009 kowuok e mbui

Wuonwa_mapok_Nicea/Buk_3/Kwayo_Ngwa/Nyathi_Nyie_kata_De_Korona/Sura_II

Gik Moko ma Tertullian Nopuonjo kod Timbe ma Ne Otimo

Chik mag Yie- Inyalo wacho ni Tertullian tiyo kod wachni kinde ka kinde, kendo kuom wachno onyiso sani tiende ma nigi teko ma ne oter e Kanisa, sani Ndiko giwegi, kendo, nyalo bedo ni, puonj ma ng'ato nyalo ng'eyo maber. Kata obedo ni onge kama omiyoe list mar buge mag Ndiko, opogogi e buge ariyo kendo oluongogi ni buge mag thum kod buge mag ng'ado bura. wikipedia.org/wiki/Tertullian

Bang' higni madirom 1200 nyaka 1300 nikech lokruok ma ne otimre, bura mar Trent (1545 nyaka 1563) ma ne oluongo gi Papa Paul mar adek, nong'ado ni "timbe ma ne oket gi burago kod wuone mag kanisa ne gin teko marom gi ma Ndiko nigo." Pinyruoth ma nyaka chieng', F. W. Mattox, s. 291

Joma terruokgiJonekok onego oyiene kata matin mondo odonj e kanisa e bwo gimoro amora. E barua mar ng'ado bura, Tertullian okwedo Papa .Kalikstas Inikech oyiene ji ma kamago mondo odonj sama ginyiso ni giloko chunyi.

wikipedia.org/wiki/Tertullian

Saiprian ma Kartaj

Saiprian (Tasio Kaesilio Saiprian) ne en .BisopmarKartajkendo en gima duong' motelo .Jokristojandik. Nyaka bed ni ne onyuole e chakruok mar higni mag 300 e higa mar 1900. Afrika ma Nyanduut, nyalo bedo ni e Carthage, kama ne oyudoe somo maber ahinya (joma ok oyie Nyasaye) tiedgruok. Bang' lokore kendo obedo Jakristo, ne odoko jatend-kanisa (249) kendo bang'e notho e higa mar 249.ng'at ma ne otho nikech yie (Septemba 14,258) e Kartaj.

Puonj mag Jo-Saipris

Kuom gima mulo wach mar nyithindo matindo: In [Fidus] ne iwacho ni ok onego obatise e odiechieng' mar ariyo kata mar adek bang' nyuolgi, ni nyaka oket chik machon mar ng'ado ng'ato e paro, kendo ni ok ipare ni ng'ato onego obatise kendo obed maler e odiechieng' mar aboro bang' nyuolne. E kanyo marwa, ne nenore ni ok kamano ahinya. Onge ng'at ma ne oyie gi yo ma ne iparo ni owinjore itim. To, wan duto wang'ado bura ni ng'uono kod ng'wono mar Nyasaye ok onego ogeng' ne ng'ato ang'ata ma onyuol (Barupe 64:2 [253 AD]). 2009/03/wuone-kanisa-ewi-batise-nyathindo.html

Ambrosio

Ne en Gavana mar piny Italia ma yo nyandwat. E higa mar 374Jadolo maduong' mar Milan, miluongo ni Auksentius, ma ne en Ja-Arian, notho, kendo Jo-Arian ne ochung' ne luwore. Ambrose nodhi e kanisa ma ne dhi timoree yiero, mondo ogeng' ng'anjo, ma ne nyalo timore. Adres mare ne okethore gi simu mane oluonge ni "Ambrose, Bisop!" Mkwongo ne okwedo ofisno

¹⁰Rang'i - Silensi mar Ndiko.

gi chir, ma ne ok oikre e yo moro amora nikech ne pok obatasi kata opuonjre e yo makare e higa mar 1914. weche dinto, bang' yudo oboke kowuok kuom Ruoth Maduong' ma ne pako kaka ne owinjore mondo Rumi oket ji ma ne nenore ni owinjore gi migepe maler, ei juma achiel ne obatasi, oket kendo oket kaka bisop mar Milan.

Ambrose kwanre gi Kanisa mar Katholik kaka achiel kuom jogo ang'wen ma ne ochakore .jothieth mag Kanisa. Jomamoko ne gin .Ogostin Maler, Jerome Maler, gi Papa Gregori Mokwongo. Ne ong'ere ni puonj mar din mar Ambrose ne oting'o teko maduong' ahinya e puonj mar .Orijen.

Ne otiyo gi riekono kaka jalendo, kendo ne oketo pachne ahinya e loso weche ma ne ondiki e Singruok Machon, kendo nyalo mare mar loso weche ne ji ohero .Ogostin ma Ja Hipo, ma ne obiro bang'e e yore mag roho, ma ne okonye loko chunye nikech Ambrose .lendo.

Ogostino

Augustine (354 – 430) ne opuonj mar bedo japuonj kendo jalony mar riekni mag dhano. Gima ne osomo ne en mana jondiko mag dho Latin kende. Ne ohero Cicero ahinya kendo ne oketo e rang'iny ma malo moloyo jondiko mamoko duto machon.

E higni motelo, ne oyudo ni puonj mag Jo-Maniche, [piny ariyo ma nyaka chieng', achiel mar ler e bwo Nyasaye to machielo mar mudho e bwo jachien] ne chal ahinya gi puonj mag Jo-Gnostik. Bang' higni madirom aboro, noweyo grupno kendo nodonjo e yie mar Plato manyien [1].bedo ni onge gik mabeyo ema kelo gik maricho (Boni mar ng'ato ka ng'ato), kendo ni bedo maonge gi gik mabeyo ma kamano wuok kuom richo mar dhano].Ka ne en gi higni madirom 27, ne odoko "Jakristo" to ok ni nikech ne osomo Muma. Kata kamano, kaka ne omedo dongo, e kaka ne omedo dhi nyime e yo ma Muma puonjorego kendo noweyo riekni mag piny. Kinde mang'eny, ne gin gik ma oriwre kendo gikelo gik ma ok chalre.

"Ism" mar

Kalvin, REW

Paro Moko kod Yie mag Jagostino

1. Tiende gima richo

Nyasaye nitie nyaka chieng' kendo ok onyal lokore. En e ng'at maber moloyo. Gimoro amora ma wuok kuom Nyasaye en gima rach. En mana ng'uono mar Nyasaye kende ema nyalo geng'o dhano mondo kik otim richo. Yiero mar ng'ato owuon kar Nyasaye en gima duong' ahinya e richo.

2. Chakruok mar Richo

"Ang'o momiyo onego obed ni nitie gik maricho e piny ma ongee gimoro ma ochue gi Ng'at Maber kendo ma nigi teko duto?" (Mcgiffert, Historia mar Paro mar Jokristo, 1933, sula mar 89). Gima richo en tim ma gik moko duto mochue nigo mar ng'ado kendo e piny ma onge gimoro ma ne giwuokie. Nyasaye ne ok en gi ting' mar timo richo to ne oyienegi timo richo.

3. Chakruok mar Richo (Kido ma ok ber ma ng'ato yudo kuom jonyuolne)

Kata obedo ni Augustine ne ok oyie ni Nyasaye ema okelo richo, noyie gi timbe kod yie mar Jo Katholik mar Richo Mokwongo.

4. Yor bedo thuolo

Ng'ato ne yudo kido marach kuom Adam kendo mano ne obedo gik ma ne miyo otimo richo. Dhano omiye thuolo mar yiero to ne ok onyal yiero Nyasaye kendo dak nikech en ka onge kony kata ng'uono mar Nyasaye.

5. Tich Mokwongo mar Muolo
Yie en mich mar Nyasaye kendo onge ng'at ma nyalo yie kuom Nyasaye mak mana ka ng'wono mare ochung'ne. Mich ma kamago imiwa ma ok ing'iyo ber ma dhano nigo kata ma en adier kata ma osepar chon.
6. Ng'uono ma ok nyal geng'
Joma Nyasaye dwaro reso ok nyal geng'e mondo kik otim kamano kata ka ne odwaro.
7. Loch mar Nyasaye
Nyasaye en ng'at ma nigi teko moloyo duto. Dwaro mare e ma en mana dwaro madier.
Gima oket motelo
Jomoko oseket chon mondo giyud warruok to moko mondo giyud kum, ma en nikech dwaro mar Nyasaye ma ok nyal ng'ere chuth.
8. Rito Jomaler
Nyasaye miyo jogo ma oyier mich mar ritogi mondo gibed gi chir nyaka giko. Omiyo, onge ng'ato kuom jogo moyier ma nyalo lwar kendo lal.
9. Namba mar jogo ma oyier oket
Namba mar jogo moyier ok lokre kendo en mana kaka namba mar malaieke ma osepodho. Yie ma kamano ne ochung'ne Fweny 3:11 "Rik matek gima in-go, mondo kik ng'at machielo okaw osimbo mari."

"dini" din mag Calvin,

REW, oboke mar 4 nyaka 7

"Wuone mag Kanisa" Kinde mag Kanisa

100 200 300 400 476

Sigana Manyien ma ondik gi higa mar 95

101

Jo-Korinto mokwongo ong'ere

35-110

Sakrament ne oket

Polikarp 69-155

Ne ong'eyo Matayo kod Marko

Justin 100-165

Hipolito 170-236

Onyiso batiso mar nyithindo matindo

Irenaeus e higni mag 2 nyaka 3

Buge mang'eny mag Muma ne ong'ere kendo ne owuoyo kuom batiso mar nyithindo matindo

150-211

160-225

Chakruok 185-284

Giduto ne oyiego mak mana buge 4 [1].Jakobo,2 Petrogi2&3 Johana]

Antoni ma Ja-Misri 251-356

258

Bura mar Nikea 325

Kanisa mar Pinyruoth mar Rumi ne ochako

337-370

Agost 345-430

Lweny mar Loch mar Rumi ma milambo 476

Sura mar 3

Dinde mag Gnostik

Chakruok mar din mar Gnostic osebedo ka ji ng'adoe bura kuom kinde malach kendo pod ji mang'eny timo nonro kuomgi. Kata obedo ni chon ne okawe ni din mar Gnostik en ng'at ma ne oketho din ma Jokristo, sani nenore maler ni ranyisi mokwongo mag chenro mag Jokristo inyalo fweny highni mathoth kapok kinde Jokristo ochopo. 5209

Moko kuom yie ma tudruok gi din mar Gnostic nenore ni wuok kuom din mar Zoroaster ma osebedo ka ng'ere "e kind highni mag 1800 nyaka 1000 kapok Kristo obiro." To "Jondiko moko machon bende chiwo "tarik" mar miriambo ma chal gi highni madirom 6000 kapok Kristo obiro.^[e]" [Wikipedia/wiki/Zoroaster](https://en.wikipedia.org/wiki/Zoroaster)

Plato nodak chakre higa mar 428-348 kapok Kristo obiro. Buge mang'eny mag sigana kod buge mag lendo weche wacho ni Socrates, Plato, kod Aristotle ema ne gin jogo mane nigi teko ahinya e sigana mar pinje ma Ugwe. Paro maggi mag riekni mag piny ne owuok kuom jolweny madongo ma Homer nondiko e weche mag miriambo. Mae ne omiyo gibedo gi gombo maduong' mar riekni mag piny ma ne omiyo gibedo gi chenro mopogore opogore mag ngima mar Jo-Grik. En adier ni Plato ne en achiel kuom joma nigi huma ahinya e kind oganda. Mano ne en achiel kuom gik ma ne omiyo omiye kony ma ne nigi teko ahinya e paro mar dini, ma en paro mar bedo gi gik ariyo. Plato ne opuonjo ni dhano nigi kidienje ariyo, "chuny" kod "ring'o". Ne opuonjo ni mana chuny ema ber kendo ni ber e gima dhano duto dwaro. Nyalo ne en ringruok marach kendo ne ok onyal timo gimoro maber. [Kido mar ariyo ma dhano nigo (manyiso ni, chuny kod ringruok opogore) en achiel kuom yie ma Jo-Gnostic oyiego kaka ibiro ng'ere piny kae]. org/Gkhebkla/index.html

Brad Scott e buge ma iluongo ni The Greek Mind, nondiko kama: "E kinde Yesu kod Paulo ne nitie grube mang'eny ma ne paro ma ne dhi bedo e bwo ranyisi mar Gnosticism. Kata kamano, e dho Hibrania wach mar 'anti' en tachat, ma tiende en 'e kar' kata 'e kar'. Inyalo neno ni onge ng'at ma kwedo chike adier, giketo chike mamoko kargi.

Chakre puonj mar Gnostic ne ochako dongo, ayie ni 'kanisa' osebedo ka owuondore e yore mag din mondo oyie ni thuolo en thuolo kuom chik. Yo achiel kende ma ng'ato nyalo wacho ni en 'Jakristo' kendo omako puonj mar dinni en kuom keto ranyisi kata keto ndiko obed mar roho. Keto ranyisi[ok en adier mana ni en ranyisi]ne owuok kuom jo-gnostik machon, kendo gnostik en paro mar Jo-Grik e yo maberie molooyo.

Omiyo, ang'o ma en din mar Gnostik? Kaluwore gi wachno, wach mar gnosis, ma en wach mar dho Grik, tiende en 'ng'eyo'. Yo mar paro ma kamano bende ne en riwruok mar dini e kinde Yesu. Kata kamano, gima owinjore molooyo en yo mar paro. Ne ane ni ne awacho ni EN yo mar paro, ok ni EN yo mar paro. Onge yo ma inyalo nysisogo tiend wachni e weche moko manok, omiyo wabiro nyiso tiende kaka wadhi nyime. Paro duto mar gnosticism luwore gi riekni duto mag paro kata chuny maler, kod ringruok marach kod piny ma nenore. Nitie digri, ka idwaro, mag riekni mag ng'eyo ma kamano. Gik mang'eny ma ipuonjo e din ma Jokristo ma sani gin gik ma ok ler ahinya ka iporo gi gik moko ma ng'ato timo mokalo kiewo kaka Simon, Saturninus, Cerinthus, Valentinus, kata kata Marcion. Ka ichako gi puonj matin ahinya ma ok owinjore gi Ndiko, mapiyo bang'e, obiro tero puonj maduong'. Thoth chwogi (chiegni highni mag 1-2 AD) ne ochopo e giko ni Yesu ne ok en dhano, to en chuny mar Mesia. Ang'o ma omiyo? Nikech "nyasaye" ne ok bi bedo gi ringruok marach nikech ringruok en ringruok marach kuom kido mare. Marcion nopuonjo ni ringre Yesu ne en 'ng'at ma ng'iyoy'. Jodongo mang'eny ma ne ni e kanisa mokwongo ne ochung' motegno e wi puonjno kuom kinde, mak mana Clement kod Origen ma ne nigi ng'uono kuom puonjno. Gima duong' ahinya e chenro mag gnostik maler en yie mar weche ariyo, ma kwedo Nyasaye ma nigi teko molooyo gik

moko duto .[nyasaye ma onge giko]kendo ng'at ma onge ng'eyo. (Ma ne en ranyisi mar NYASAYE). E yore moko, chuech mar piny ne owuok kuom paro ma ne ji nigo kuom rieko (Sophia).

Gik ma ne ochwe, moriwo nyaka ringruok, ne okawe kaka gik maricho ma ne onyuolgo. Kata kamano, ler mag Nyasaye ne oseket e ringre ji moko ma ne niggi yamo kata ma ne niggi roho, ma ne ok ong'eyo kaka ne giwuok e polo. Nyasaye kata ng'at ma niggi teko moloyo gik moko duto nooro piny jawar (Kristo), ma ne okelo negi warruok e yo mar gnosis kata rieko ma ling'ling'. Kuom jo-gnostik, warruok ne ok luwore gi yie kata tije, to ne luwore gi ng'eyo kaka ng'ato chalo, omiyo ne nitie ng'iyoy mang'eny e tim ma ok owinjore. Ne onge chike ma ne oket ne ringruok nikech logos kata rieko mogik ne ok ohero gik ma nenore kata mag ringruok. Mano bende ne tiende en ni keny bende ne okawe kaka gik ma ok owinjore, nikech nyuolo nyithindo ne oriwo ringruok. Ne itimo ng'at ma "unisex" e geno mar luor. Gima duong' ahinya e weche mag Gnostic en bedo ni nitie 'machiolo mag piny'. Gik mathoth ma ji puonjore e Singruok Manyen itiyogo mar siro paroni ma wabiro keto kendo e ranyisi bang'e. Kaluwore gi weche machon, din mar Gnostic en mana ng'ado paro ma winjore mar Jo-Grik kata Jo-Grik. Rieko ma kamano, bang' higni mia mang'eny, ne omiyo ji obedo gi chenro mar jodolo kendo bang'e ne omiyo gibedo gi chenro mar jo-Papa bende.

Paro mar Jo-Grik/gnostik mar 'bedo ma iye' winjore mana kaka maler, maber, kendo ma luwore gi Ndiko. Chandruok en wachni. Paro kod ringrewa gin gik ma NYASAYE ochue kendo gin gi dwaro kod gombo mag piny. Dwaro kod gombo ma kamago gin gik ma Jachuechwa ng'ado motelo, omiyo, en gi chike mag paro kod ringruok. Kapo ni theoloji marwa kwedo chike gi (gimomiyo en adier ni ok owinjore), pachwa kod ringrewa biro pong'ogi e yo machiolo. Mano e momiyo e weche din mang'eny mag Jokristo chike mag YHVH iloko gi 'chik mar Kristo' kama nitie Roho. Nyasaye, ma odak e piny ma ok ng'iyore, ohero mana gik mag roho kendo onge ng'at ma ohero gik ma pinyini dwaro.

Kuom paro mar Jo-Grik ne nitie gik mang'eny ma ne nyalo nenore ma ne ok nyal bedo ni nitie Nyasaye achiel kende. Mano e momiyo ne nyalo bedo gi lokruok mang'eny kendo mopogore opogore e tim makare kod timbe mabeyo bende. Ne onge chike madongo ma ne ochung'ne tim makare. Tim ne lokore kaka kinde ne lokore[etika mag chal mar kindegi], kendo jalony moro ka moro ne ok otimo gik ma kare kata matin moloyo jalo mogik. Puonj mar Jokristo chakre e higni mag 100 mokwongo osepuonjo ni nitie mana Elohiym (Nyasaye) achiel, kata kamano, puonj mang'eny mag Jokristo ng'ado paro mar riekni kuom Elohiym (Nyasaye). Jopuonjre mokwongo, ma gin Jo-Yahudi duto, ne pod gin jo adier e yore duto ne Sh'ma .[puonj maduong' mar din ma Jo-Yahudi "Winj, un Israel: Ruoth Nyasaye marwa, Ruoth en achiel" Chik 6:4].Gik moko duto ma ne ondik e bug Tich Joote ne nyiso adierano. E diere mar higni mag ariyo, kanisa ne opong' gi joma ok Joyahudi, kendo paro mag joma ok Joyahudi ne ochako donjo e paro mag Jo-Grik e yo mapile.

Nitie gik mang'eny ma nyiso kido mar Elohiym (Nyasaye) ma opogore opogore e paro ariyo mopogore opogore mag kit oganda. Gik ariyo madongo moloyo e wi puonj mag ndiko yudore e bedo achiel mare kod bedo mare ma ok lokore. E paro mar Jo-Hibrania, kido mare oriwre ahinya gi chike kod yore mage. Dinde mang'eny nyalo 'yie' ni En achiel kendo ok nyal lokre, to giwuondo yieno e yor puonj. Mano en nikech paro mag Jo-Grik odonjo e paro ma wan wawegi waparo, kendo ng'ado mana yie kuom Elohiym (Nyasaye) en adier ni onge gima owinjore. Yie gi gik ma mulo Nyasaye ok chalre gi yie gi Nyasaye.

LAMO

Lamo en gima duong' ahinya e kit oganda Jo-Grik. Ne ogero udi madongo mang'eny ma ne nyalo rwako galamoro ma ne ochokore mondo olam timbe ma ok ler kendo omi nyiseche luor .[mondo gidhi lamo .]. Ne iparo ni chokruogego ne miyo nyiseche mor kendo miyo ji bedo gi ng'wono. Ne ilamo nyiseche mopogore opogore nikech gik mopogore opogore nikech nyasaye ka nyasaye ne ng'iyoy piny mopogore opogore. Ne iwero wende, ne igoyo gige thum, kendo ne ji ng'iyoy miel ma onge lewni. Wero wende, goyo wende, kod

miel ne nyiseche ne en lamo, kendo lamo ma kamano e ma ne miyo oganda bedo achiel. Timbe mag nindruok e kind chwo gi chwo ne gin gik ma pile ahinya nikech ringruok ok owinjore gi nyiseche. Ne en chal mar paro ma ne nyiseche ohero. Kata kamano, Jo-Stoik ne ok bi bedo gi gimoro amora gi tim ma kamano. Lamo negi ne en bende chal mar paro maromre; kata kamano, bedo gi paro mowinjore ok ng'ad bura kuom mor ma ng'ato yudo e ringre. Paro mar Jo-Grik mar lamo, (proskuneo), nene gineno kaka tim makende mar chiwo luor kata chiwo luor. Bende, lamo ma sani nenore kaluware gi kaka Jo-Grik neno gik moko. Watimo lamo e odiechieng' Jumapil odhiambo. Tim mag pak kod lamo ohero ahinya e kindegi, kaka jogo ma tayo e kinde lamo ma odhiambo mar Jumapil. Puoch nenore kaka gik ma kelo mor gi ng'wech mapiyo kendo lamo en sama ng'wech odok piny kendo lamo mapek moloyo inyiso. Ka gik ma juma ka juma, ma pile ka pile, mag piny okalo e ng'wechgi, to Puoch kod Lamo chakore kendo gi odhiambo mar Jumapil maluwo.

GI ROHO

Kuom paro mar Jo-Grik, roho mar adier en "piny machielo". Oyudore e dak oko mar pinyni kendo riekni mag pinyni nyalo kendo kelo puonj duto mag "Kinde Manyien" kod din ma tudruok kode moriwo nyaka Jokristo ma sani. Nyiseche ne odak oko mar pinyni kendo omiyo ng'at ma ja roho adier ne odak e oko mar parruok mag pinyni bende. Kuong'o winjo mar ringruok kod ng'ado bura ne en achiel kuom riekni mag riekni mag pinyno. Paro makare kod paro makare ne gin gik ma ne nyiso ni ng'ato nigi chuny mar roho. Gin mana joma ne osomo gadier (joma nigi mwandu) kende e ma ne nyalo yudo ngima mar adier mar roho, nikech jodhier ne oket mondo orit gik ma dwarore pile ka pile. Ne gin jogo ma ne ng'ado got, jorit, jopur, kendo adier ne gin jogo ma ne loso bao.

Lamo ne en gima itimo gi paro kendo ne ok onego ibed gi ranyisi. Kuong'ruok mar ng'ato owuon ne en gima roho ahinya, nikech gik ma nenore ne gin gik maricho. Ka ng'ato odonjo mapiyo e polo, mano ber. Mano e momiyo nek ng'ato ne en gima duong' ahinya e paro mar Jo-Grik. Ndiko moro amora ma ne wuoyo kuom bedo ja piny mar polo ne gineno ka siro ngima mar piny machieloni. Ne gineno ni kenye en mar pinyni kendo ne ok giyie. Bende, ne ipuonjo weyo ring'o kod chiemo moko kaka yudo luong ma malo gi osimbo manyienno. Kaka logos ne okawe kaka paro mar paro, keto pach kuom paro makare ne en bedo "e roho".

Bende, ne ineno ka ng'ato winjo gik moko kaka gik ma ok owinjore e paro mag Jo-Gnostik. Mondo ng'ato onyis ni en gi paro, ne en nyiso ni en ng'at ma nigi olo kendo ma ok ng'iyo e yo mar roho. Ka ng'ato ne ng'iyo gik moko kendo ringruok ne okwedo, to ng'at ma ne ochako puonjruokno ne en ng'at mar roho gadier. Jogo mang'eny ma ne ochako paro mag gnostik chon ne osingo ni gibiro ling', nikech ne onge gima ng'at ma nigi chuny mar roho gadier ne nyalo wacho. Joma ne ochako puonjruok chon ne dhi dak kanyachiel mabor gi ji 'moko' kuom thuolo moro mondo giket pachgi kuom parogi. Ka ne gidwogo ne gin ji ma adier mag roho ma ne nyalo mana loso gi logos [kwano, nyiso, wacho, wuoyo, paro, gombo ma iye ma ne ochung' ne tim mar wuoyo]. Mano ne omiyo pogruok maduong' ma ne oketi e kind jodolo kod joma ok gin jodolo. Nyaka bed ni Yesu nowuoyo kuom parono e kinde ma ne ogolo kum ne Jo-Nikola. Jogo ne dhi kawo singruok mar bedo maonge chwo kuom ngimagi duto, nikech ne gikendore gi Ruoth (nyako achiel kende ma adier).

RARAR

Rieko en paro makare kendo yie e kido mare. 'Yie' en ng'eyo gik ma kare. Ng'eyo ma kamano wuok mana kuom nyiseche. Rieko en wach mar yie kod ng'eyo makare kuom nyiseche. E paro mar jo-gnostik, paro mar 'kido' iluongo e yo ma ok owinjore ahinya. Weche ma yudore e Ndiko kaka, 'yie', 'ng'eyo' kata 'ng'eyo', 'wach' kata 'weche', 'kido' kod 'rangach', 'ng'ado bura' kod 'yie', duto otwegi gi rieko ma esoteric ma nyiseche omiyo. Wehego ne iloko mayot e puonj mar Singruok Manyien. Ka Yesu nowacho ni "An e dhoot... An e jakwath maber... An e ler mar piny... An e yo, adier, kod ngima...", wehegi ne winjore ka

giwuoyo kuom logos kata nous ma wuok e polo mondo gipog riekō kata gnosis ni. Ne obiro mondo okel 'kido' mag warruok. Omiyo, we aparū ni e paro mar Jo-Grik, logos ne en paro kata nying' ma ji duto nigo mar nyiseche. Mondo roho ochop e polo nyaka ng'ato 'oyie' gi paro moko ma ji ng'ado e wi logos. 'Kanisa' mokwongo ne pod en 'Ja-Hibrania' ahinya kuom higni mia ariyo mokwongo kendo mano e momiyo onge rekod mar 'yie' ma ne oket. Gik ma ji oyiego biro bang'e ka kanisa opong' gi joma ok Jo-Yahudi kendo 'jo-Yahudi ma oyie' oseriembogi gi Jo-Yahudi kod Jokristo.

LAMO

Lamo kata loso gi nyiseche ne ok en gima ne timore pile kendo ma ne timore e ngima Jo-Grik. Ne iluongo nyisechego ahinya sama gimoro ok dhi maber kata ka ng'ato nigi chandruok. Lamo ne itimo gi ng'ato ka ng'ato owuon. Ka ne itimo nyasi e ute madongo mag tuke, mano ne dhi bedo kinde ma grup ne dhi bedoe e tudruok gi nyiseche. Mano ne dhi bedo ahinya mondo okony mondo gik ma ne itimo ma ne olosi mondo omi jogo ma ne obiro bedo e chokruogno odhi maber. Kinde mang'eny lamo ne bedo mabor kendo ma nigi rangi mathoth. Jotelo ma ne ni e chokruogego ne thoro chiwo lamo ma kamago ne nyiseche mondo gikony ji. Goro tudruok gi nyiseche ne ochung' ahinya kuom kony kod kwayo.

E paro mar Jo-Hibrania, lamo en gima itimo e lamo kendo en gima timore giwegi. Kinde mang'eny, lamo ne itimo e kind ji duto kendo ne itimo e kwan mang'eny. E paro mar Jo-Hibrania, lamo pile en gwedho Elohiym (Nyasaye), goyo erokamano ne kendo wuoyo e kinde mokalo. Lamo chalo ahinya gi nyasi mag lamo nikech bende oket 'kinde ma oket'. Lamo en achiel kuom puonj, mar puonjo ng'ato mondo otim tudruok gi Jachuech pile ka pile.

Kinde mang'eny sani:

- a. Ng'ato lamo ji duto
- b. Jalendo puonjore Ndiko ne ji duto.
- c. Roho mar dhano sani nyalo keti e chal ma nyaka chieng', mar roho kuom yie gi gik ma kare kendo ng'ado paro moko kuom logos.[Timo mondo oyud warruok kar timo gik ma nyiso hera kod pak.]

Ang'o ma Nyasaye dwaro kuomwa?oselokre gi Ng'ano ma en logos?

ne oloki kowuok e Paro mar Jo-Hibrania kod Paro mar Jo-Grik

Ng'eyo pogruok ma ne gin-go kuom kaka gineno dhano [e dho Grik, (piny ma ok en mar Jo-Yahudi) kaka ng'at ma nigi paro ariyo; ie roho kod ringruok opogore kendo dho Hibrania (ji ma Kristo kata Mesia nobiro kokalo kuomgi) kaka achiel; ie roho kod ringruok ne gin gik ma oriwo kaka Nyasaye nochueyogi] biro miyo ng'ato bedo gi geno mar winjo tiend puonj, timbe kod puonj mag Muma bang' kinde Jo-Aposto (100 AD).

Sura mar 4

Chenro mar Kanisa

Fundament mar Kanisa

Simon Petro nodwoko ni, "In e Kristo, Wuod Nyasaye mangima." Yesu nodwoko ni, "Imor, Simon wuod Yona, nikech ng'ato ok ofwenyni wachni, to Wuora ma ni polo. To awachoni ni in Petro, kendo e wi kidini abiro geroe kanisa mara, to dhoudi mag liel ok bi loye. (Matayo 16:16-18)

Ne jolupne ma ne ochung' motegno ne owacho kama: "Un jogo mane ochung' koda e tembena, kendo amiyōu pinyruoth, mana kaka Wuora nomiyowa pinyruodh." (Luka 22:28-29) Kae e

odiechieng' Pentekost "Petro nodwoko ni, 'Lokruok kendo ubatise, ng'ato ka ng'ato kuomu, mondo owene richou. Kendo ubiro yudo mich mar Roho Maler. Ne onyisogi gi weche mang'eny mamoko, kendo ne okwayogi niya, 'Resruok kuom anyuola marachni.' Joma ne oyie wachne ne obatise, kendo ji madirom gana gi gana adek ne omedore e kwan margi e odiechieng'no." (Tich Joote 2:38-41)

Ne onyiew gi Kristo

Rituru un gi rombo duto ma Roho Maler oseketou mondo ube joritgi. Bed jorit mag kanisa mar Nyasaye, ma ne onyiewo gi rembe owuon. (Tich Joote 20:28-29)

Kristo e Wi

En tipo mar Nyasaye ma ok nenre, wuode mokwongo kuom gik moko duto ma nochue. Nimar kuome ema ne ochwee gik moko duto: gik ma ni e polo kod piny, gik ma nenore kod ma ok nenre, bed ni kombe mag loch kata teko kata jotelo kata loch; gik moko duto ne ochue gi en kendo ne ochue ne en. En kapok gik moko duto nitie, kendo gik moko duto ochung' motegno kuome. Kendo en wich mar ringruok, ma en kanisa; en e chakruok kendo wuode mokwongo kuom joma otho, mondo obed gi teko moloyo e gik moko duto. Nimar Nyasaye ne ohero mondo pong' mare duto obed e iye, kendo kokalo kuome, mondo oket gik moko duto winjruok kode, kata gik ma ni e piny kata ma ni e polo, kuom keto kuwe kokalo kuom rembe ma ne oumo e wi yath. (Jo-Kolosai 1:15-20)

[W]an duto wabiro chung' e nyim kom mar bura mar Nyasaye. Ne ondik ni: "Kaka an mangima,' Ruoth owacho ni, 'ng'ato ka ng'ato biro rwakruok e nyima, kendo dhok duto biro ng'eyo Nyasaye.' Wan duto nyaka wabed gi duoko ne Nyasaye kuomwa wawegi." (Jo-Rumi 14:10-12)

Kuom ndiko ma malo, nenore maler ni Kristo en Nyasaye, ni kuom rembe; ie, chiwruok mar ng'uono, Ne onyiewo kanisa kendo ni ji ma winjo wach ma geno oketgi e iye gi Nyasaye kod Wuode. En, Kristo, e wich kata jatelo mar jogo, kanisa, ma ji duto biro rwakruok e nyime kaka ng'eyo.

Migao

"En [Kristo] mane omiyo moko mondo obed joote, moko mondo obed jonabi, moko mondo obed jolendo mag wach maber, to moko mondo obed jorit kod jopuonj, [moko loko wachni ni jorit ma puonjo kaka 'moko mondo obed' oweyo] mondo oik jo Nyasaye mondo otim tije mag tij Nyasaye, mondo ringruok mar Kristo obed maler kendo nyaka wabed gi yie duto ma gero mar Wuod Nyasaye kendo ubed jomadongo, ka uchopo e rang'iny mar pong' mar Kristo." (Jo-Efeso 4:11-13)

Ne olamo mondo obed achiel kuom joyie mage "Ok alamo kuom jogi kende, to bende kuom jogo ma biro yie koda kuom wachgi, mondo gin duto obed achiel, kaka In, Wuoro, in koda, kendo an koda, mondo gin bende obed achiel kuomwa, mondo piny oyie ni in ema ne oora. nyalo bedo malong'o [malong'o] e achiel, mondo piny ong'e ni in ema iora, kendo ni iherogi kaka ihera." (Johana 17:20-23)

Kaka wi Kanisa mare, ne oketo riwruok mare kuom miyogi tije kod ting' mopogore opogore kar miyogi ofise kata migepe ma ne dhi dwarore mondo kanisa otim kaka ringruok ma nigi winjuok motegno kendo ma nigi yie kuome. Ne gin:

- a. Joote - mondo obed jo aneno
- b. Jonabi - mondo onyis kendo/kata opuonj
- c. Jolendo - mondo oland wachne mar winjuok, warruok.
- d. Jopuonj kod jopuonj - jodongo, jokwath, jorit, jorit, jorit kata jorit] mondo orit, onyis, ojiw, opuonj kendo opuonj jogo ma ni e bwo ritogi.

Paulo noweyo Tito e piny Kreta mondo oket jodongo e taon ka taon.. (Taito 1:5)

Ng'ato ok nyal ng'eyo gi adier chuth ka be ne oket jodongo e taon ka taon kata e kanyakla ka kanyakla, ka ne nitie kanyakla mang'eny e taon kata taon moro. Wang'eyo ni Paulo ne ni e Efeso kuom kinde malach omiyo nyalo bedo ni ne nitie kanyakla kata kanisa mag ot mokalo achiel. Kata ka ne nitie grup mokalo achiel ma ne chokore kuonde mopogore opogore, ng'ato ne nyalo mana paro ka be nitie jodongo e grup ka grup mar Jokristo ma ne chokore e udi kata jodongo mag taon mar Efeso kata ka jodongo ma ne wuok e chokruok ka chokruok ne gin jodongo mag taon mar Efeso. Kamano bende en adier kuom Yerusalem. Kata kamano, e Yerusalem wang'eyo ni ne nitie Jokristo gana gi gana. Ne giromo e udi kendo gin bende ne gichokore kanyachiel; "joyie duto ne ochokore kanyachiel e ot ma ne oting'o Suleman" (Tich Joote 5:12) [nyaka chop kama ne jotelo mag Jo-Yahudi ochako kethogi]. Kata obedo ni ne nitie jodongo mag "kanisa mar ot" ka kanisa kata mar taon duto ne gin riwruok mar joyie ma nigi gino achiel ma ne nigi gino achiel e riwruok kendo e winjuok gi jowetegi. Onge gima nyiso ni jaduong' achiel kata grup moro mar jodongo ne nigi teko maduong' moloyo jaduong' moro amora kata grup moro amora mar jodongo. Rang' somo ma yudore e mbui Tich mag Kanisa mar Kristo kod Jorit mage bende Jotich mag Kristo.

Paulo nene onenochon ni gombo mag dhano ne dhi temo loko riwruok mar Kristo nikedh "Kowuok Mileto, Paulo nooro ji Efeso mondo okel jodongo mag kanisa. Ka ne gichopo, nowachonegi ni: ... Nimar ok abedo gi parruok mar leronu dwaro duto mar Nyasaye. kanisa mar Nyasaye, ma ne ong'iewo gi rembe owuon. Ang'eyo ni bang' ka asewuok, guogi mager biro donjo e kindwu kendo ok gibi weyo dhok mag rombo kata kuomu, chwo biro wuok kendo loko adier mondo giyud jopuonjre luwogi. (Tich Joote 20:17-18, 27-31)

Kowuok Mileto, Paulo ne odhi nyime gi wuodhe nyaka Yerusalem. Ka ne gichopo Yerusalem, kanisa kod joote kod jodongo ne orwakgi maber, kendo ne ginyisogi gik moko duto ma Nyasaye notimo kokalo kuomgi. Eka moko kuom joyie ma ne gin jo Farisi ne ochung' kendo ne giwacho ni, "Owinjore ji ma ok Jo-Yahudi ogol lier kendo onego giluw chik Musa." Joapostol kod jodongo ne ochokore mondo gipar penjono. (Tich Joote 15:4-7)

Chik ma ne omiye jodongo mag Efeso nenore ni ne otimore bang' kinde malach, kamoro chiegni higa mar 100 bang' Kristo kaka nenore e ndiko mag Klement ma ja Rumi, Ignasio ma ja Antiokia, Polikarp ma ja Smirna kod jomoko. Giduto nyiso "Bisop mar taon moro." Kuom adier, Ignatius ochung' motegno kuom "pogoruok mar jodongo mag jodongo kod jotelo mag jodongo kod teko mar ruoth mar jodolo madongo." Chik mar jaduong' achiel, bisop kata japuonj onge kamoro amora ma yudore e Muma.

Ignatius, Clement ma Ja-Rumi kod jomoko ne ochopo e paro ni mondo winjuok e kind joyie obed ni nyaka bed ni nitie “loch achiel mar puonj (episkop).” “Omiyo, e chakruok mar higni mag ariyo, telo mar kanisa nochako lokore obedo gimoro ma ne chal ahinya gi sirkal mar piny Rumi. 110) ma ji mang’eny paro ni en mar adier, ochung’ motegno kuom pogruok ma nitie e kind jodolo kod jotend jodongo kod teko mar ruoth mar jodolo, kendo odhi nyaka e pimo jodolo gi Kristo owuon [ma opogore maler gi Ignatius kod Clement].

Jorit mag kanisa onego orit jogo ma okete e bwo loch mare; tiende en ni, nyaka gine ka nitie ng’at ma oyudo hinyruok, ma wasiki omako, ma osewuok oko, ma nigi kech kata riyo kaachiel kendo gichi w dwarogi. Mano ok nyal timre ka ng’ato ni kar ng’ato mabor. Nyaka obed rito ma ng’won ma ng’at ma ong’eyo kendo oherogi moloyo en owuon kaka Yesu kod hera mare kuomwa.

Sura mar 5

Higni mag Diere (Mamudho)

higa mar 476 - higa mar 1517 bang' Kristo

Kanisa mar Rumi ne ochakre gi Loch mar Rumi mane en ja yahua ma Constantine e Bura mar Nicaea e higa mar 325 AD mondo ojing loch mare. Mapiyo piyo, ne oyudo teko maduong’ e migepe duto mag sirkal mar ruoth. Kane Loch mar Rumi ma Milambo lwar chiegni higa mar 476 AD, Kanisa mar Constantine ne obedo Kanisa mar Katholik mar Rumi kendo ne obedo teko maduong’ ahinya e siasa e piny Ulaya. Omiyo, kuom higni madirom 1,000 ka ng’ato nigi chenro mar loch ma ne ochung’ ne pinyno kendo ne onge thuolo mar puonjore, oganda mang’eny ma ne gin jopur ne ok nyal, kata ne ok gin gi chir mar ng’ado bura ne loch ma ne nigi teko mar kanisa kod ruodhe, jotelo kod ruodhi ma ne sirogi.

Kaka higa mar 1200 AD, Jokristo ma ne oyie Muma ne ochako kwedo puonj, puonj kod timbe mag Muma ma ne Kanisa Katolik ogolo. Ne gipogore gi Kanisa mar Rumi, ma ne gineno ni en Kanisa ma ne oweyo yie. Kuom mano, ne gineno ka gin gik ma nyalo kelo luoro maduong’ ahinya. Mondo ogol gik ma ne gineno ni nyalo kelo luoroni, ne oket kum ma ne itimonegi e yore mopogore opogore kendo ne gidhi nyime kuom higni mathoth.

Jo-Waldo (chiegni higa mar 1179)

Jo-Waldo machon ne oyie gi ng’ado bura, ma ji duto nenolendokendo **somo weche mag Ndiko mag Muma** .. Ogandano ne ochakore e giko mar higni mag 1200 ka gin Jodhier mag Lyons, [Fransa] ma ne gin grup ma ne olosi gi Petro Waldo, ja ohala ma nigi mwandu mang’eny ma ne Lion, ma ne omiyo mwandu mage chiegni higa mar 1177 kendo nodhi lendo mar joote .dhierkaka yo mar bedo malong’o chuth. E higa mar 1179, ne gidhi Rumi, kama .Papa Aleksanda mar adekne ogwedho ngimagi to ne ok oyienegi lendo ka onge ng’at ma ne omiye ratiro kuom jodolo mag alwora. Ne ok giwinjo wach kendo ne gichako lendo kaluwore gi ng’eyo ma ne gin-go e wi ndiko. Kaka Kanisa mar Katholik mar Rumi ne nenogi ni ok gin joma luwo yore mag oganda, ne oketgi e yor chik .joyierchakre higni mathoth magkumma ne chiegni ketho kanisano.

wikipedia.org/wiki/Dho-Waldensia

Ka ne higni mag 1100 ochopo, e gombo mar Kanisa Katolik mar keto yo ma ne giloko mar pinyruodh Kristo, jopapa mag Rumi nochako tiyo kod gimoro manyien -- lweny mag Jo-Krusade. Mokwongo, lwenje mag Jo-Krusade ne nigi gino ma ne gidwaro timo mar locho kuom Jerusalem kod “Piny Maler”. E yore ma ne jolweny mag krus luwo, ne itimo ne ji gana gi gana ma ne ongee ketho (ahinya ahinya ne Jo-Yahudi) ma ne itimo negi timbe mag terruok, ne iwang’ogi, kendo ne onegogi. Kata kamano, bang’ kinde, ne oloko paro mar lweny mar jokristo mondo oketh kwedo mar roho ma ne ni e kind piny Ulaya owuon. Kowuok e yo machielo, ne oloso jolweny gi gombo mar nego oganda duto mag Jokristo ma ne oyie Muma.

Albijenskata Jo-Katar (chiegni 1200)

[Papa] Innocent mar adek ne oyie ni joma ne oyie gi Muma ne gin joma richo moloyo joma ok oyie (Jo-Saracen, Jo-Muslim, kod Jo-Turkey), nikech ne giketho winjruok mar ... piny Ulaya. Omiyo, Innosenti mar adek ne ochung’ ne “lwenje mag jokristo” mondo okethgi piny. Papa Innocent (mane nying’ maneno!) ne oluongo Louis mar Abiro mondo otimne kime mar nego, kendo ne omiyo bende chik Raymond mar VI mondo okonye.

Jo-Albigens kata Jo-Cathar ma ne ni e piny Faransa ma milambo ne okawe kaka joma ne osomo ahinya kendo ma ne nigi mwandu mang’eny moloyo jomamoko ma ne ni e piny Faransa. Ne oketgi nying’ mar jo-yie gi papa nikech ne ok giluwu chike mage. Ne gin gi Bibilia maggi kendo ne gisomo ma mana jodolo ema ne omi ratiro mar timo. E higa mar 1209, Kanisa Katolik nochako lweny mar ng’anjo ne Jokristo wetegi ma ne gin Jo-Ulaya. Ne iluongogi e ote mane nooro godiechieng’ Jumapil ni "jotich thuol machon". Innocent nosingo ne jogo ma ne onegogi ni gibiro yudo pinyruoth mar polo ka gikawo ligangla maggi mondo giked gi oganda ma ne onge gi gik lweny. Ketho din mar Kathar, ma ne ohero timore e joot, ne otimre chuth ahinya ma sani jondiko mag weche machon neno ni lweny mar Jo-Krus e ma ne en lweny mokwongo ma ne onego ji duto e piny Ulaya.

10:10, 11. 10

E dwe mar Julaini higa mar 1209 AD, jolwenj jolweny mag Jo-Katholik ma ne odak e pinyno, ma nyalo bedo ni ne gin moko kuom jolweny mag Jo-Kathar, ne oketho taon mar Beziers e piny Faransa kendo ne ginego ji 60,000 ma ne onge gi gik lweny, kendo ne ginego chwo, mon, kod nyithindo. Ne ogol taon duto, kendo ka ng’ato ne ng’ur ni Jo-Katholik ne onego kaachiel gi “joma ng’anjo”, jotelo mag papa ne owachonegi ni gidhi nyime gi nego kendo kik gibed gi parruok kuom wachno nikech “Ruoth ong’eyo jowetene.”

E Minerva, ne onego Jokristo 14,000 e mach, kendo it, um, kod dhok mag “joma ng’ado bura” ne otur gi “joma nigi yie [Jo-Katolik].” Ong’eyo: Kaluwore gi Diksonari Manyien mar Riverside mar Webster, wachni en ng’at ma ng’ado bura: “Ng’at ma nigi kata ma siro paro ma kelo ywak, ahinya ng’at ma kwedo e wang’ ji duto yie ma Kanisa Katolik mar Rumi oyiego.”

Magi gin ranyisi ma wuok e historia mabor kendo marach mar timbe mager ma Jo-Katholik ne otimo ne wasikigi mager, ma gin Jokristo ma ne oyie Muma. Ne dhi timore ne joma oyie Muma marach moloyo e kinde ma ne oting’o remo mang’eny e historia mar Jo-Katholik ma ne ong’ere kaka bura mar Jo-Katholik. Papa Alexander IV noyawo Ofis mar Ng’ado bura e piny Italy e higa mar 1254. Jalo mokwongo ne en Dominic, Ja-Spain mane ochako kanyakla mar jodomo mag Dominican.

Chakre higa mar 1200 nyaka 1500, chik mabor ma ne oket gi Papa e wi bura mar Jomadongo, ma ne medore kinde ka kinde e ng'anjo kod ng'anjo, kod chik duto ma ne giketo e wi yie ma ok adier, dhi nyime ma onge ng'at ma weyo. En chenro mar keto chike ma ok ng'iyo: Papa ka Papa siro kendo timo lokruok e yore ma jatend jatelo ma ne otelo ne otiyogo. Gik moko duto ochung'ne giko achiel, mar golo chuth pogruok moro amora mar yie... Inquisition ne odagi chike mayot moloyo mag tim makare mar Jokristo kod hera ne jowetewa, kendo ne dhi bedo ni ne odagi gi luoro ma ne ni e piny mangima e Kanisa machon. D

Inquisition ne en mana riwruok mar Jo-Katholik kendo ma ne opogore gi mamoko; ne ochakre gi gombo maler mar ketho dhano moro amora e piny Ulaya ma ne opogore gi yie kod timbe mag Jo-Katholik mag Rumi. Nolandre kowuok France, Milan, Geneva, Aragon, kod Sardinia nyaka Poland (hechari mar 14) kaeto olandre e Bohemia gi Rumi (1543). Ne ok ogol chikno e piny Spain nyaka higa mar 1820.

^APetro S. Rukman, ma nigi ng'eyo mar Ph.D.; Historia mar Kanisa mar Singruok Manyien (Dukan mar Buge mag Joma Yie Muma; 1 1989)

^DJ. H. Ignaz mar Dolinger; Papa kod Bura (London, higa mar 1869); kaka ondik e buge ma Dave Hunt wacho ni, Dhako Oting'o Jachien .

^EPetro S. Rukman, ma nigi ng'eyo mar Ph.D.; kwan.

Johana Wiklif (1328-1384)

Wycliffe ne en jadlo ma ja Ingresa mane osomo kendo opuonjo e Oxford kuom kinde malach e ngimane. E kindeno Kanisa mar Rumi ne nigi mwandu mang'eny e piny Ingresa kod Ulaya kendo jodolo ne ok gin gimoro mak mana jopur ma ne nigi timbe ma ok beyo kendo ma ne ok gin jo adier ma ne omiyo ji obedo gi ting' maduong' ahinya.

E higa mar 1376, Wycliffe nondiko buk mar Loch mar Jodak. E bugno ne owacho ni dwarore ni obed gi tim makare mar telo mar kanisa (Jodolo duto onego obed chwo mabeyo). Bedo gi piny mang'eny kamano e ma ne okelo chandruok [ma nyalo bedo ni chal gi teko]. John mar Gaunt, ma ne tiyo kaka ruoth ne Richard mar ariyo ma ne pod en nyathi matin e kindeno, ne mor ahinya mar golo mwandu mag kanisa mar Rumi mondo "oler jodolo." Mano bende ne omiyo Wycliffe arita mar Roch mar Jo Ingresa kendo nomiyo kanisa otimo lokruok e kanisa e higa mar 1378 bang' Kristo.

Wycliffe ne ok oyie gi yie mar Jo-Katholik, teko mar Papa kod puonj mag lokore mar ringre, lamo ma ji timo e ot, wito mafuta mokalo kiewo mondo oyud pesa (wito mafuta kuom jotuwo, kowuok e Jakobo 5:14, 15) kod purgatori, kod mamoko.

- a. Papa ne ok en wich mar kanisa, Kristo e ma ne en wich!
- b. Papa ne en Jasigu mar Kristo!
- c. Ne nitie mana riwruoge ariyo mag jotend kanisa: jodongo kod jodikon.
- d. Biblia, to ok kanisa, e ma ne nigi teko kende ne dhano .
- e. Kanisa onego oket ranyisi mare kendo kaluware gi ranyisi ma ne ondiki e Singruok Manyien.

E higa mar 1382, ma en higni 71 kapok pinyruodh Rumi ma Wuokchieng' otur, nogoyo Muma mokwongo mar dho Ingresa. E higa mar 1428, bang' higni piero ang'wen gi ang'wen bang' thone, Kanisa mar Katholik nene owacho ni en ng'at ma ng'ado bura, ne giyueyo choke, ne giterogi oko mar taon kendo ne giwang'ogi.

Chausa (c. higa mar 1343 nyaka 1400)

Jiefri Chausane en ja-Ingresa, jandik-zaburi, jalony mar riekni, birokrat, jatich mar otgijalony. Osiep Chaucer kendo jarit ne en Johana mar Gaunt Duok mokwongo mar Lancaster, Duok mar Aquitaine [nyalo bedo ni ne en ruoth kata jatend piny Ingresa e kinde Wycliffe] Kata obedo ni nondiko buge mang'eny, ji parone maber nitech buge ma ne pok otieko .frem mar sigana Sigana mag Kantara, kwan mar weche ma ne oting'o jogo ma ne dhi e nyasi mar miriambo ma ne dhi e yo ma dhi e lamo maduong' e saa 10.00. Kantara. Seche moko iluongo ni wuon .Ndiko mag dho Ingresa, Josomo moko wacho ni Chaucer en jandik mokwongo ma ne onyiso kaka ndiko mar loso gik moko ne owinjore .dhok mapile Dho Ingresa, kar dho-France kata .Latin. Chaucer tiyo ahinya gi kama owuokie, ma gin jogo ma ng'iyoy weche mag dhano Bokasio.
Wikipedia.org/wiki/Geoffrey_Chaucer

Januari Hus (1372 nyaka 1415)

Jan Hus ne omiye teko kuom puonj mag .Johana Wiklif. Ne ogolo paro mar loko kanisa e piny Bohemia mana kaka Wycliffe notimo e piny Ingresa. Moko kuom jolupne ne ong'ere kaka .Jo-Hus, [ma ne ochung'ne weche mag oganda kendo .Jo-Czekng'eyo piny (wikipedia.org/wiki/Hussite)] ka jolupne ma ne nigi paro ma ok kare ne iluongo ni Jo-Taborit. Jo-Tabor ne okwedo puonj duto ma ne ok ochung'ne Muma. Chiegni higa mar 1450, moko kuom Jo-Tabor ne ochako grup moro miluongo ni Owete ma Bohemia. Gi Kanisa mar Moraviane en achiel kuom riwruoge mokwongo mag Jo-Protestant ma ne nigi ng'eyo. Gi Kanisa mar Katolik mar Rumine okawo puonj mag Hus kaka puonj ma ok adier. Ne enogol oko mar kanisae higa mar 1411, ma ne ochung'ne .Kanisa mar Konstans, gine owang' e wi yathe higa mar 1415 ka en gi higni 43.

Hus ne en ng'at ma ne konyo ahinya e Dinde mar Jo-Protestan, ma puonjne ne nigi teko maduong' ahinya e pinje mag Ulaya kod .Martin Lutaen owuon. Gi Lwenje mag Jo-Husne okelo winjruok mag Basel ma ne oyiene kanisa ma ne olosi e pinyruodh Bohemia—chiegni higni mia achiel kapok gik ma kamago otimore e Lokiruok mar Jo-Lutheran. wikipedia.org/wiki/Jan_Hus

Timbe mamoko mag Jo-Katholik bende ne nitie kaka:

- a. Simony - Ofis mag kanisa ne ius ne ng'at ma ne ogolo pesa mang'eny moloyo ma ne miyo ji ma ne ok owinjore ahinya bedo jobisop kod jotend kanisa [jatend kanisa ma nigi teko matin moloyo jobishop].

Historia mar kinde machon kod

kindegi, Maya, pej mar 115116

- b. Indulgensi – ng'iewo weche mag weche mag ng'uono, sani kod bang' tho. Uso mar Indulgensia ma ne John Tetzel oloso ne en kinde ma ne omiyo Martin Luther owere gi piny Rumi – higa mar 1517. Kaluwore gi puonj mar Jo-Rumi, purgatori chalre ahinya gi mach ma ok tho, mana ni ok obed kuom thuolo malach kaka mach ma ok tho, to ji duto nyaka kaloe. Papa ne wacho ni en gi teko kod teko mar duoko piny kata weyo masira ma kamago. Nochakore gi Papa Pascal I (817824) kod John VIII (872882) kendo ne obedo gi ohala mathoth. Mano ne obedo yo mar “uso thuolo ne richo.”

Buku mar Halley mar Muma, sula mar 787<2Zepa>

Petro (chiegni higa mar 1374 nyaka 1460)

Petr Chelchicky ne en jalony Jokristo kendo jatelo mar siasa kendo jandik buk e higa mar 1990. Bohemia. Paro mare ne ochung'ne .Tomas ma ja Stitny, Johana Wiklif, Jan Hus, kod timbe mag Jo-Waldo.

Ne okwedo tiyo kod teko e weche mag .ye. Ne opuonjo ni Jakristo onego otem matek mondo .tim makaremar mare owuonthuolo mar yiero, ni ok onego ochun jomoko mondo obed joma beyo, kendo ni ber onego obed ma ng'ato timo gi chunye owuon. Ne oyie ni nyaka Jakristo ohere .Nyasayekendo jowetene, kendo ni mano e yo ma inyalo lokogo ji moloyo kuom dwaro .. Ne owacho ni yo moro amora mar ng'ado bura en gima rach, kendo ni Jokristo ok onego odonjre e lwenje mag loch mag siasa.

Gik ma Chelčický ne puonjo ne oriwo paro ma bang'e ne okawo gi Jo Moravia, Jo-Anabaptista, Jo-Quaker, gi Jobatiso. Ne en ng'at mokwongo Jarit mar kuwejandik mar Chieng' manyien, motelo Erasmus gi Meno Simonskuom higni madirom 100.

Jo-Anabaptist

Erasmus (1466 nyaka 1536)

Erasmus ne en "Ja-Holland [ma ng'iyo dhano] kendo ne en japuonjre ma nigi riekoma ok ng'iyore. Ne oloso nonro mang'eny ma ne otim kuom Jodongo mag Kanisa ma ne omiyo ji yudo weche machon mag wuok e ranyisi mar Singruok Manyien. kanisa chakre e kinde Jerome.229, 229

Makiaveli(1469 nyaka 1527)

"Kido mar dhano e yo mokalo kiewo en buk mar Machiavelli miluongo ni The King.

- a. Od ruoth ma nigi loch nyaka ket oko paro duto mag dini kod timbe.
- b. Ne dhi bedo maber ka onen kaka ng'at ma ja dini kendo e kindeno bende otiyo gi yore mag riekoma.
- c. Onyalo bedo ng'at ma ok ng'won sama dwarore.
- d. Ne dhi bedo gi chike ariyo mag tim makare – achiel ne ruoth to machielo ne oganda.
- e. Od ruoth nyaka bed ni ok oyie gi oganda mang'eny nikech ok gin joma ok nyis erokamano, ok giluwoma gik moko, giwuondo kendo gin joma nigi chunyo mar ng'anjo.
- f. Kaluwore gi wachno, ruoth ok onego opar ni en gi ting' mar chopo sing'ond moro amora ma ne osingoma ne oganda.
- g. Ne ojiwo ni pinyno e ma nigi teko maduong'ie moloyo kendo nyaka otim kendo orit motegno.

E wachni, ne oketo chik mar loch ma ng'ato nyalo ng'ado. ... Mussolini nondiko barua ma ne omiye ng'eyo mar daktari e wi 'Paro mag Jolweny mag Machiavelli'." Pinyruoth ma nyaka chieng', F. W. Mattox, s. 236

Kido mar dhano kod/kata Joma dwaro dhano

Johera mag dhanomidhiero ne nitie higni mathoth kapokniRenasans.

Kido mar dhano mar Jo-Grik

Higa mag auchiel K.N.Y.jogo ma oyie Nyasaye duto(ng'at ma oyie kuom nyiseche mang'eny)Thales ma ja MiletgiJenofan mar Kolofonne oloso yo ne paro ma ne obiro bang'e mar Jo-Grik ma ne ohero dhano. Thales omiye duong' mar loso wach mawacho ni "Ng'eri in iwuon". Xenophanes nodagi ng'eyo nyiseche ma ne ni e kindene kendo noweyo nyiseche ma ne gin-go

mondo obed kaka chik mar bedo achiel e piny gi polo. ... Jo-Grik ma ne odak e piny Ionia ne gin jopar mokwongo ma ne ong'eyo ni piny nitie ma nyalo puonjore mopogore gi piny moro amora ma iwacho ni nitie teko ma malo moloyo piny. ... E higni mag adek K.N.Y., .Epikurusne ong'ere nikech kaka ne otiyo gi weche machuok mag .chandruok mar richo, bedo maonge yie kuom ngima bang' tho, kod yore ma ji tiyogo mondo giyud gik ma gidwaro .mor (E dho Grik, tiende en mor).

Kido mar dhano machon mar Asia

Filosofi ma ne ochung'ne dhano ma ne okwedo gik ma malo moloyo mag dhano kendo ma ne nigi paro ma ok kare kuom gik ma malo moloyo mag dhano inyalo yudi e:

- a.) Higa 1000 K.N.Y.Lokayatasistem mar riekni mag Jo-India (bedo gi kiawa mar riekni mag dhanokendo bedo maonge gi paro kuom dini)
- b.) Mar 6higni mag 1900 K.P.E.Taoisism (sistem mar tim makare mondoJo-Konfucius)
- c.) Bende e higni mag 600 kapok Kristo obiro, .Budha Gautama, nikech onge roho kata gimoro amora ma en mar roho ma nyalo bedoe gadier kendo adier, paro ma wacho ni bang'e roho biro dak nyaka chieng', ma ok bi lokre, ma ok bi lokore, ee, ma biro bedo nyaka chieng': bende ok en puonj ma onge ng'eyo chuth kendo ma onge ng'eyo?^[18]

Dante(chiegni higa mar 1265 nyaka 1321)

Dante AlighierianDho-Italiajandik wende marHigni mag Diere. Ne ondiko ni .Gik ma kelo mor mag Nyasaye, ma ne iluongo mokuongo ni Commedia gi jandikno, to bang'e ne iluongo ni Divina gi .Bokasio, [aJalony mar dhano mar chiegni(1313-1375)] kinde mang'eny okawe kaka buk maduong'ie moloyo ma ne ondik e higa mar 1914.Dho Italykendo tich maduong' ahinya e pinyandike. [Kaka pile, buge mag ndiko ne indiko e dho Latin machon moloyo dho Italy.]

GiGik ma kelo mor mag Nyasayelero wuoth ma Dante notimo kokalo kuomKama jachien odakie(Mach),Purgatori(Purgatori), kodPolo(Paradiso), ma ne otelo mokuongo gi jandik-zaburi ma Ja-Rumi .Virjikendo bang'e kuomBeatris. Wachno "tuke mag mor," e puonj machon, nyiso tije ma nyiso yie kuom piny ma ochung' motegno, ma gik matimore ne ok dhi mana gi giko ma mor kata ma "miyo ji mor", to giko ma ne ochung'ne dware mar Nyasaye ma keto gik moko duto e yo maber mogik, ma en wuoth mar lamo ma wuok e mach ma ok tho nyaka e Paradiso chakore gi wuoth mar Nyasaye. [Nenore ni mano e yie ma ne opong'o e puonj mag Jo-Katholik e kindeno.]

Kido mar Dhano mar Chieng'

Kaka higa mar 1806, ne otiyo gi puonj mar dhano e lero somo machon ma ne chiwo e skul mag piny Jerman.Kido mar Dhano mar Chieng'ma ne omedore ahinya e piny Italy notemo dwoko somo machon mar dho Grik kod dho Latin. E giko mar higni mag 1800 kod chakruok mar higni mag 1900, ne oloso riwruoge mang'eny ma ne nigi "joma ng'won" kendo ma ne nigi ng'wono. Ne gichiwo ne bero mar dhano kod timbe mabeyo mag dhano ma luwore gi paro mag dhano kende ma ok giwuok kuom riwruoge mag dini machon.

E higni mag 1900, ne gineno Kanisa Katolik kaka loch ma nigi teko ahinya e weche siasa.

(wikipedia/Katholik_Rumi_e_Jamani)

E kinde maromre, "puonj mar dhano" kaka riekni ma ne ochung'ne dhano (ma opogore gi dini ma ne ochung'ne riwruok) ne itiyogo e piny Jerman gi jogo ma ne iluongo ni .Jo Hegel ma

korachwich,Arnold RugegiKarl Marks, ma ne kwedo kaka kanisa ne odonjore ahinya e sirkal ma ne ng'anjo ne piny Jerman gi Prussia.

Chik mar dhano ma ne odak e kinde ma ne en riwruok mar riek e higa mar 1914.Ulayamar bang'eHigni mag DierekendoKinde machonkinde mar wuok e kinde mar Mudho kuom somo maber kendo luwo kaka jondiko madongo mag klasik notimo. Ne Petrarch kodBokasio, jalo maduong'ie moloyo ne en .Saisoro. Gima ne gidwaro timo ne en mondo gijiw jomoko mondo odagi ngima maber. Mana kaka Petrarch nowacho, 'ber mondo ng'ato obed gi gombo mar timo gik mabeyo moloyo ng'eyo adier.' Omiyo, weche ma ji ng'ado ne omiyo ji ochako kendo oyie gi riekni mag piny.

Puonjruok maduong' ma ne omiye ng'at ma ne ohero dhano ne en wuoyo maber kendo ndiko (kaka pile, e yor oboke). Mokwongo ne en puonj mar riekni mag piny moloyo bedo ma kwedo Jokristo kata kata ma kwedo jodolo. To ne okawe e yo moro kaka gik ma ne ok owinjore gi Kanisa, kata gi chenro mar oganda ma ne ochung' motegno e piny mangima. Joma ne dwaro weche mag piny ne kwedo gima ne gineno ni en dho Latin ma ok ng'won ma ne itiyogo e yunivasiti.

Nonro machiegni mar joma ng'iyo weche mag dhano kuomLatinndiko mag ndiko ne omiyogi nyalo ng'eyo pogruok ma ne nitie e kinde mokalo e yo ma ne ondikgo weche e kinde mopogore opogore. Ka gipimo gi gima ne gineno ni en dok piny mar dho Latin, ne gitiyo gi chik mar *font mag lendo*(dok e weche ma ne ondikie) e kuonde mathoth mag somo, ka gidwaro ndiko mag .Kido mar jodongosomo [ndiko mag "wuon kanisa'] kaachiel gi jondiko ma ok oyie Nyasaye. Bang' lwar mar .Loch mar Byzantiume higa mar 1453, jolweny nokelo gi ndiko mag dho Grik, ok mana mag Plato kod Aristotle kende, to bende mag Injili mag Jokristo, ma chon ne ok yudre e piny Latin ma milambo.

Bang' higa mar 1517, ka ng'eyo manyien mar goyo buge ne omiyo ji mang'eny yudo ndiko ma kamago, ja Netherlands ma ne ng'iyo weche mag dhano .Erasmus, ma ne osepuonjore dho Grik e ot ma ne igoyoe buge e piny Venice e higa mar 1914.Aldus Manutius, ne ochako somo mar dhok [1].ng'iyo gik moko ariyogolosogitiende wache nyiso weche mag dhok, ka oriwweche mag dhokgisomo mag ndiko] nono weche ma ne ondik e Injili, ka giporo weche ma ne ondik e dho Grik gi weche ma ne oloki e dho Latin gi geno mar loso makosa kod gik ma ne ok chalne e weche ma ne oloki bang'e. Erasmus, kaachiel gi ja-France ma ne ohero dhanoJac Lefèvre d'Étaples, nochako golo loko manyien, ma ne oketo gino ma ne oketo gino ma ne dhi kelo lokruok e din mar Jo-Protestant. Kuom mano, puonj mar dhano mar Renaissance, ahinya ahinya e piny Germany ma Nyanduat, ne ochako paro ahinya kuom dini, to puonj mar dhano mar Italy kod Faransa ne oketo pachgi ahinya kuom somo kod somo mar dhok ma ne ondiki ne jowinjo matin mag jogo ma nigi lony, ka giweyo gi weche ma ne nyalo ketho chuny jotelo ma nigi teko kata ma ne nyalo nenore ni gin joma nigi yie.

wiki/wiki/kido mar dhano

Gik ma ne otimore bang' riwruok mar jogo ma ne ohero dhano

Chik ma wacho ni fonte mag ad (duoko e kama ne owuokie) bende ne nigi gik mathoth ma ne itiyogo. Joma ne ohero dhano kinde mang'eny ne kwedo jofilosofi ma ne otelo ne riwruok mar 1914.Skolastik, "jopuonjre" mag yunivasiti mag Italy, Paris, Oxford kod kuonde mamoko. Yore ma ne jopuonjregi tiyogo ne osedongo nikech ne giwuoyo gi sayans kod riekni mag Jo-Grik machon kod Jo-Arab ma ne odak e kinde machon e temo mar loso paro mar .Aristotlegi din

Katholik. To ne pok gisebedo ka giwuoyo gi ndiko mag ndiko, weche machon kod ndiko mamoko mag kit oganda machon.

wiki/Renaissance_dhano

Ka ne oyudre kendo weche machon ma ne ondik gi lwedo, ne omiyo ji obedo gi rieko matut kendo ma kare kuom skul machon mag riekni mag piny kaka .Jo-Epikuro, giChik manyien mar Platon, ma rieko mare mar Jo-Yahudi ma ne ohero dhano, mana kaka wuone mag Kanisa machon, ne ohero, kata mana e chakruok, neno ni owuok kuom fwenyruok mar Nyasaye kendo kuom mano nyalo rwako ngima mar Jokristo mabeyo.Ka ne giketo pachgi kendo kuom ndiko mag ndiko, weche machon, weche ma ne okor, kod weche mag din, puonj mar dhano ma ne odak e kinde Renaissance noloko ahinya yo ma ne itiyogo gi kit oganda kod rieko mag piny Ulaya. E riekni mag paro, jogo ma ne ohero dhano e kinde ma ne odakgo ne ohero keto pachgi ahinya kuom mbaka ma Plato nowuoyogo kendo ne ok giketo pachgi ahinya kuom weche ma ne ondik gi Aristotle. wiki/Renaissance_dhano

Ng'eyo maber weche ma ne ondiki e wi weche mag teknoloji mag Jo-Grik kod Jo-Rumi bende ne omiyo sayans mar piny Ulaya odongo ma ne puonj mar Plato (puonj mar kit gik moko kod gik ma chal gi gik moko) ne ochung' e lweny gi puonj mag .Jarit mar Aristotel ng'ado paro (puonjruok kata puonj mar loso gik moko kod gino ma gidwaro timo) kuom gik ma ng'ato nyalo neno e piny ma nenore.^[33]To jogo ma ne ohero dhano e kinde ma ne gineno ni gin jogo ma ne dwoko duong' kod huma ma ne nitie e kinde machon, ne onge gi gombo mar loso gik manyien mag sayans. Kata kamano, e diere nyaka giko mar higni mag 1600, kata yunivasiti, kata obedo ni pod ne opong' gi puonj mag jopuonjre (loso marok winjreng'adoman kod riekotwak), nochako dwaro ni Aristotle osom e ndiko makare ma ne oloki kaluwore gi chike mag puonj mag dhok ma ne odak e kinde ma ne odakgo, kendo mano ne oketo okang' ma ne omiyo Galileo ochako ng'anjo gi timbe ma ne osekalo mag Jopuonjre.

Higni mag apar gi aboro kod piero ariyo

Wach ma ni "dini mar dhano" kinde moko iwacho ni en mar Jo-Amerika .Wuoro mane ochako,Tomas Paine, kata obedo ni pok onyisre e ndiko mage ma pod odong'. Thomas Paine noluongore ni ng'at ma ng'won gi jomamoko, wach ma oriwo dho Grik mar "Nyasaye", "hera," kod "ng'ato", kendo ma nyiso ni kata obedo ni ne oyie ni nitie rieko ma loso gik moko e piny mangima, ne okwedo chuth weche ma ne owach gi jo dini duto ma ne nitie, ahinya ahinya. Oganda ma Paris ma ne ochung' ne weche mag din notiyo kod buge mag Paine, ma iluongo ni Age of Reason (1793), mondo ogol ng'anjo kuom ndiko ma oriw gi ng'anjo ma Voltaire ne timo "mar nyiso kaka din ma ne oger e wi kwan mar weche ma ne oting'o ma ne ok owinjore gi weche din ma ne oting'o weche ma ne ok owinjore." E higni mag 1900Ludwig FeuerbachmarJo Hegelnondiko ("Nyasaye en nyasaye ne dhano" kata "nyasaye ok en gimoro [ma ok en] dhano ne en owuon").

Joma ne oketo lwetgi mokwongo e chik mar 1933, ne giwacho ni gin jogo ma ne ohero dhano e dini. Nikech dinde machon ne ok nyal chopo dwaro mag kindegi, jogo ma ne oketo lwetgi e higa mar 1933 ne owacho ni en gima dwarore ahinya mondo oket din ma ne en teko ma nigi teko mar chopo dwaro mag kindeno. Chakre kindeno, ne ondik Manifesto ariyo mamoko mondo okaw kar Manifesto mokwongo.

E buk mar 1973, jondiko Paul Kurtz kod Edwin H. Wilson (1973) nyiso ni yie kod riekto dwarore mondo ng'ato obed gi geno mar neno gik ma biro timore e kinde mabiro. Manifesto mar ariyo wuoyo kuom sula moro ma wuoyo kuom Dini kendo owacho ni dini machon miyo dhano bedo gi tim marach. Manifesto II oyie ni grube maluwogi gin moko kuom riekni mag riekni mag piny: riekni mag sayans, riekni mag tim makare, riekni mag demokrasia, riekni mag dini, kod riekni mag dhano mag Marx.

E higa mar 1941, Riwruok mar Amerika ma Joma Ohero Dhanone oik maber. BangLweny mar Ariyo mar Piny, jogo adek ma ne ong'ere ahinya e weche mag dhano ne obedo jotend mokwongo mag migepe madongo mag .Riwruok mar Pinje Motudore:Julian Huxley mar UNESCO, Brok Chisolmar Riwruok mar Piny mangima mar Thieth, gi Johana Boyd-Ormar Riwruok mar Chiemo kod Pur.^[49]

E higa mar 2004, Riwruok mar Amerika ma Joma Ohero Dhano, kaachiel gi grube mamoko ma ne ochung' ne joma ok oyie ni Nyasaye nitie, joma ok oyie ni Nyasaye nitie, kod jomamoko ma paro thuolo, ne oriwre mondo olos .Riwruok mar Jo-Inde mar Amerkama siro eWasing'ot, DC mar Pogo kanisa kod pinykendo e piny mangima mondo oyie ahinya gi Jo-Amerika ma ok oyie Nyasaye. Jatend Riwruok mar Joma Odak e Amerika enSean lewni mabeyoJalo ma osebedo jatelo mar pinyno kuom kinde malach kowuokMaine.

Joma ng'iyo weche mag dhano e kindegi, kaka .Korlis LamontkataKarl Sagan, wacho ni dhano nyaka many adier kokalo kuom paro kod gik mabeyo moloyo ma inyalo neno kendo giyie gi .bedo gi kiawa mar sayanskendoyore mag sayans. Kata kamano, giwacho ni yiero ma itimo e wi gima ber kod gima rach nyaka luwore gi ber mar ng'ato ka ng'ato kod mar ji duto. [manyiso ni, onge gik ma ng'ato nyalo ng'eyo chuth.] Kaka yo mar tim makare, puonj mar dhano ok ng'ad bura kuom weche mag metafisika kaka bedo kata bedo maonge mar gik ma ok tho. Humanism ochung'ne gima en dhano.^[9]Omiyo onge gik ma ng'ato nyalo ng'eyo chuth.

E higa mar 1925, jalony mar namba kendo jalony mar riekni mag piny Ingesa .Alfred ma nyandwatne onyisogi niya: "Wach ma ne okor mar .Fransis Bakonkoro osechopo kare; kendo dhano, ma kinde moko ne lero ni en ng'at ma piny matin moloyo malaiké, osejie mondo obed jatich kendo jatich mar piny. Pod odong' mondo onen kapo ni jatugo achielno nyalo tugo fuoni ariyo mag del."^[10]
wikipedia.org/wiki/Kido mar dhano

Sura mar 7

Machuok

Joapostol nomiyo ji wach kuom kinde ma ji ne dhi weyo puonj makare kendo luwo gombogi giwegi. Ne nenore maler ni mano ne osetimore chon kuom barupe ma Johana nooro ne kanisa mag Asia ma ne ondiki e bug Fwenyo.

E higni ma luwo kinde joote (bang' higa mar 100 AD) ndiko mag "wuon kanisa" chako luwo paro maggi giwegi. Kuom higni mang'eny, puonj kod timbegi ne obedo marach ahinya kata ma ne okethore ahinya ma jopuonjre mag Muma ma Jo-Katholik ne okwedo thoth timbe kod puonjgo ka giketo ngimagi kod ngimagi e arita. Jomoko ne dwaro mana loko moko kuom timbe ma ne ok beyo ahinya kar duoko Muma chuth kuom puonj kod timbe duto.

Kuom higni mathoth, jopuonjre mag Muma osefwenyo ni dwarore ni gidok e Muma mondo giyud yore mag dak e ngima ma moro Nyasaye kod lamo Nyasaye pile ka pile. Wycliffe ne owuoyo matek ka kwedo puonj kod timbe mag Kanisa Katolik ma ne ok yudore e ndiko maler. Bende, ne odwaro chiwo Muma e dhok ma ne odongogo mondo ji ma kawaida oyud riek maber e wi wach Nyasaye kar geno kaka ng'at machielo nyalo loko wachno. Ne omiye ketho ngimane.

E higni machuok, japuonjre machielo mar Muma Jan Hus nonyuolo jolupne ma ne kwedo puonj duto ma ne ok ochung'ne Muma. Ne odak mana kuom higni machuok bang' ka Kanisa mar Katholik ne okawe kaka ng'at ma ng'anjo, ne ogol oko e kanisa, kendo ne owang'e e wi yath e higa mar 1415.

Jogo kod jomamoko ne otimnegi masira nikech ne gin gi chir mar keto yiegi e Muma kar keto yiegi e Muma kar keto yiegi e puonj kod timbe mag dhano. To kum ne ok en gima manyien ma ne ochako gi Jo-Yahudi, ma ne omedore gi Ruoth mag Rumi kendo ne odhi nyime gi Kanisa mar Katholik mar Rumi, ma ne onego ji gana gi gana nikech ne gin gi kata somo mana wach Nyasaye. Gik ma ji timo ok bi rum. Otie sani e yore mopogore opogore – ng'anjo, ketho ringruok, ketho mwandu kendo kata tho.

E higni ma ok oromo piero abich bang' tho mar Hus, masin ma ne itiyogo gi Guttenberg nomiyo ji yudo Muma mayot. Ka ne Muma yudore, ji mang'eny ne ochako penjo puonj, timbe kod puonj ma ne opong'o e kindeno. Mach mar ywak mar timo lokruok kendo dok e Muma ne ng'ich kuom higni piero abich mamoko. To e higa mar 1517, Martin Luther ne owango machno kane oketo ndiko mare mar 95 e dhoot mar Kanisa mar All Saints e Wittenberg. Bang' kinde matin, Zwingli kod jomoko noluwo Luther e kwedo puonj, timbe kod puonj ma sani nitie kod puonj ma ok owinjore gi jopuonjre. Ne gidwaro ni otim lokruok. To lokruok ne ok oneno ni nyalore kendo thoth joma ne odagi loch ma ne oket mar Kanisa Katolik notho.

Bang' kinde matin, jomoko ne ong'ado ni ka kanisa margi [Katholik] ok nyal lokore, to koro en kinde mar weyo kanisa. Mae ne okelo oche moko manyien mag dini mochung'ne puonj kod timbe mag chwo kaka Martin Luther, John Calvin kod John Wesley mar wacho nying adek kuom oche mane ong'ere ahinya. Jolupgi ne oloso rang'iny moro kuom ng'eyogi, ne giloso rang'inyno e ndiko kendo ne gidwaro ni jolupgi duto oluw kendo oluw yie margi.

Joma ne temo timo lokruok e Kanisa Katolik ne oketo pachgi ahinya kuom loko riwruokno. Jomoko ne oketo pachgi kuom puonj mag joma ne temo loko Kanisa mar Katholik. Onge grup moro amora ma ne ong'eyo ni dhano e ma ne en chandruok ma ne dwarore ni openjre ni "Ang'o ma nyaka atim mondo aduog ir Nyasaye?" Penjo ni en penjo ma ne oromogo Nyithind Israel kinde ka kinde ma ne giketho singruokgi gi Nyasaye kendo ne giluwu timbe mag joma ne ni machiegni kodgi.

Ne dwarore ni dhano odok ir Nyasaye, ogol oko timbe duto mag jomamoko kendo odok e puonj mag Nyasaye ka otiyo gi Muma kende. Nyasaye ne oseloso Kanisa mare kendo ne oketo ji duto e iye ma ne oketo yie, geno kod winjogi kuom Yesu, Kristo, wuode ma ohero.

Gik Moko ma Wuone mag "Kanisa" Opuonjo Ma Kelo Pok

1. Riwruok e kind joyie nyalo timore mana kuom teko achiel mar puonj – bura mag Episkop – chenro mar Papa.
2. "Kanisa" ma tiyo kokalo kuom Bishop mar Rumi nigi teko kuom Jokristo duto – rang'iny mar kanisa oseket .
3. Onge gima onego otimre ka ok omiye ng'eyo kuom Bishop.
4. Chiemo mar odiechieng makende kaka Paska.
5. Jodolo kaka klas makende mar jokonyruok e lo Bishop – kawo kar Kristo.
6. Dongruok mar Sakrament – moko kuom puonj mag Kristo gin gik madongo moloyo mamoko.
7. Ne oloso loch achiel ma ne iketoe Bishop kowuok e ng'injo ma ne ok okethore chakre e joote nyaka e Bishop ma sani, ma en Papa, ma ne osekawo nying' ma ne omiye Jotend piny, ma en Pontificus Maximus.
8. Lokiruok e tim kod yo ma itimogo batiso:
 - a. Nyithindo ma obatisi ka jonyuolgi ng'ado negi richo
 - b. Ka iloko pong'o kar pong'o pi
 - c. Dwaro weche makende mondo batiso obed gi ber.
9. Ne iluongo bura mar Episkop mondo oket puonj achiel ma ji oyiego.

10. Ne oriw timbe mag riekni mag Jo-Grik kod puonj mag Jokristo
11. Dhano gin chuny mag Nyasaye ma omak e piny mar mwandu ma Nyasaye ma ok oromo chuth nochueyo.
12. Yudo riekno ma achiel kachiel mar ng'ato ka ng'ato ma okadho Injili. [Kiedo mar got]
13. Soul kalo e migepe maluwoe kapok odonjo e ringruok kaka dhano kendo bang' tho bang'e ochopo ir Nyasaye.
14. Chike moketi mag ng'eyo puonj mag Muma:
Gima ne ok oyienegi e ndiko en gima otamre

Mopogore gi

- Gima ne ok otam gi ndiko oyiene
15. Ne oket Chik mar Yie kama puonj ma nigi teko ma ne ogol e Kanisa Katolik kod ndiko nigi pek maromre.
 16. Calvin noloko moko kuom yie ma Augustine nigo mondo obed gi weche din mare .
 - a. Loch mar Nyasaye
 - b. Kido marach chuth mar dhano
 - c. Yiero maonge chike
 - d. Chiwruok ma nigi giko
 - e. Ng'uono ma ok nyal geng'
 - f. Kinda mar jomaler

Puonj kod Timbe ma Joma Jo-Katholik Neno ni Gin Gik Mabeyo

1. Wiklif
 - a. Kanisa ne nigi mwandu mang'eny e piny Ingesa
 - b. Jodolo ne ok gin gimoro mak mana jopur ma ne nigi timbe ma ok beyo .
 - c. Kaka Papa okawo loch. Papa ne ok en wich mar Kanisa, Kristo en.
 - d. Medo puonj mang'eny mag jotelo kaka mana jodongo kod jodikon e kanisa mar Muma
 - e. Chik mar loko ringruok
 - f. Oganda mang'eny
 - g. Moko mokalo kiewo
 - h. Purgatori
 - i. Uso apis mag kanisa
 - j. En mana jadolo ma ne nyalo bedo gi Muma kendo somo .
 - k. Ng'at ma kawaida ne ok nyal bedo gi biblia kata somo
2. Luther
 - a. Uso mag ng'uono [uso ratiro mar timo richo kata chulo thuolo mar timo richo].
 - b. Purgatori
 - c. Chik mar loko ringruok
 - d. Lamo jomaler
 - e. Sakrament
 - f. Papa kata Kanisa ne ok en teko mogik ne Jakristo .
3. Zwingli
 - a. Kanisa donjo e sirkal
 - b. Chiemo e kinde mar lent
 - c. Tiyo gi tipo (Ikon) e kind step mag lamo
 - d. Ketho e kind rang'iny mar kanisa
 - e. Ogeng'o keny e kind jodolo

Moko kuom Puonj kod timbe mag Joma Kelo Loke

1. Wiklif
 1. Kristo e wi Kanisa .
 2. Jotelo mag Kanisa nyaka bed chwo ma nigi timbe mabeyo – ok jogo ma ng'iewo rang'iny .
 3. Muma en mana teko mar dhano – ok Kanisa mar Katholik .
 4. Gin mana jotelo ariyo kende mag kanisa – jodongo kod jodikon .

2. Luther
 1. Muma kende ema nigi teko mogik ne Jakristo .